

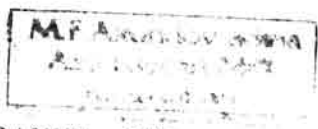
ƏKRƏM CƏFƏR

MİRZƏ ƏLƏKBƏR
SABİR ŞERİNİN
QAFIYƏ LÜĞƏTİ

ƏKRƏM CƏFƏR *11103*
C.51

**MİRZƏ
ƏLƏKBƏR
SABİR
ŞERİNİN
QAFİYƏ
LÜĞƏTİ**

QANUN – 2006

116922
236911

*Nəşrə hazırlayan və
ön sözlərin müəllifi:*

Sokrat Cəfər

Redaktoru:

**filologiya elmləri
doktoru Tərlan Quliyev**

Əkrəm Cəfər. Mirzə Ələkbər Sabir şerinin qafiyə lüğəti / tərt.: S.Cəfər.

– Bakı: QANUN, 2005. – 128 səh.

Müqayisəli əruzşünaslıq elminin və Azərbaycan Milli Əruzşünaslıq Məktəbinin banisi professor Əkrəm Cəfərin oxuculara təqdim edilən "Mirzə Ələkbər Sabir şerinin qafiyə lüğəti" adlı əsəri 70-ci illərin sonunda qələmə alınmışdır. Alim özü kitab haqqında belə yazıb: "Qafiyə lüğəti Azərbaycan üçün ciddi yenilikdir. Əvvəl, qafiyə haqqında azəriçə bir kitab yazılmamışdır. İtalyanlarda, almanlarda, ruslarda var. Yaxın və Orta Şərqdə, bu, ilk kitabdır. Uzun illərin məhsulu olan bu əsər də müəllifini yaşadacaqdır."

Elmi-tədqiqat əsəri böyük tarixi-ədəbi şəxsiyyətin anadan olmasının 100 illiyi münasibətilə nəşr olunmuş, ədəbi-elmi ictimaiyyət və şeir-sənət adamları üçün nəzərdə tutulmuşdur. Kitabdan eyni zamanda, sabirşünas mütəxəssislər, ali və orta ixtisas məktəblərinin müəllim və tələbələri, magistr və aspirantlar da faydalana bilərlər.

Q 1500005104 134-00
AB 022051

Az2

© Qanun – 2006

© S.Cəfər

ELM FƏDAİSİ

Azərbaycanın tanınmış elm və mədəniyyət xadimi, müqayisəli əruzşünaslıq elminin və Azərbaycan Milli Əruzşünaslıq Məktəbinin banisi professor Əkrəm Cəfər 1905-ci il may ayının 5-də İsmayıllı rayonunun Lahıc kəndində, şəcərəsinin kökü etibarilə Həzrət Məhəmməd Peyğəmbərin (s) nəslindən olan dövlətli tacir Hacı Səftərin ailəsində dünyaya göz açmışdır. İbtidai təhsilini mollaxanada alaraq Qurani-Kərimi xətm etmiş, Sədi Şirazinin "Gülüstan" və "Bustan" əsərlərini mənimsəyərək fars və ərəb dillərinə yiyələnmişdir. 15 yaşında ikən Əkrəm Bakıya gəlir və Darülmüəlliminə (Pedaqoji məktəbə) daxil olur. Böyük şair və dramaturqumuz Hüseyn Cavidin sevimli tələbəsi olur, nakam taleli Mikayıl Müşfiqlə yaxından dostluq edir. Əkrəm Cəfər şeir sənətinin və əruzun ilk sirlərini məhz, H. Caviddən öyrənir, türk dünyasının, habelə Şərqi söz ustalarının irsini dərindən mütaliə edərək, ədəbiyyat və incəsənət aşiqinə çevrilir. Gənc Əkrəm Darülmüəlliminin uğurla bitirdikdən sonra 2 il Lənkəranda, 2 il Qazaxda ədəbiyyatdan dərslər deyir.

1929-cu ildə Əkrəm Səməd Vurğun və Osman Sarıvəlli ilə birgə Moskvaya gedir və II Moskva Dövlət Universitetinin dil və ədəbiyyat fakültəsinə daxil olur. 1932-ci ildə bu ali təhsil ocağını müvəffəqiyyətlə bitirən Əkrəm Cəfəri elə orada pedaqoji fəaliyyətə cəlb edirlər. 1932-1937-ci illərdə alim Moskvanın digər üç institutunda da dərslər demişdir. Elmi yaradıcılığa böyük məhəbbəti olan Əkrəm Cə-

fər 1932-ci ildə aspiranturaya daxil olur və akademik A.N. Samoyloviçin rəhbərliyi altında 1940-cı ildə "XX əsr Azərbaycan ədəbi dilinin inkişaf mərhələləri (1905-1936-cı illər)" adlı namizədlik dissertasiyasını müdafiə edir.

1937-ci ildə alimi Bakıya, Azərbaycan Pedaqoji İnstitutuna kafedra müdiri vəzifəsinə dəvət edirlər. SSRİ Elmlər Akademiyasının Azərbaycan filialının əməkdaşı olmaqla bərabər o, eyni zamanda, 1937-1939-cu illərdə APİ-də, 1939-1942-ci illərdə isə ADU-da "Şərq filologiyası və Ümumi dilçilik" kafedrasına rəhbərlik edir.

1954-cü ildə repressiya qurbanı kimi həbsxana həyatından (1942-1953) sonra doğma Vətənə qayıdan Əkrəm Cəfər ömrünün yeni mərhələsinə qədəm qoyur. 1954-1957-ci illərdə APİ-də "Qədim Türk Yazılı Abidələri" fənnindən dərs deyir, tədqiqat işləri ilə məşğul olmağa başlayır. O, 1955-1961-ci illərdə Elmlər Akademiyasının Ədəbiyyat İnstitutunda, 1961-ci ildən ömrünün sonuna qədər isə (18.08.1991) müəllimlik fəaliyyəti ilə yanaşı, AMEA-nın Şərqsünaslıq İnstitutunda işləmişdir.

Əkrəm Cəfər 1969-cu ildə "Əruzun nəzəri əsasları və Azərbaycan əruzü (ərəb, fars, tacik, türk və öz-bək əruzları ilə müqayisədə)" mövzusunda dissertasiya müdafiə edərək filologiya elmləri doktoru elmi dərəcəsinə almışdır. Alim Şərq və Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığına, dilçiliyinə, türkologiyaya həsr olunmuş 230-dan artıq əsərin və bir neçə monoqrafiyanın müəllifidir. Onun rəhbərliyi altında onlarla namizədlik dissertasiyaları müdafiə edilmiş, doktorluq dissertasiyalarının elmi məsləhətçisi olmuşdur. Əkrəm Cəfər Şərq dünyasının Nizami Gəncəvi, Əfzələddin Xaqani,

Məhəmməd Füzuli, İmadəddin Nəsimi, Tofiq Fikrət, Hafiz Şirazi, Sədi Şirazi, Mirzə Ələkbər Sabir, Ömər Xəyyam, Hüseyn Cavid kimi görkəmli sənətkarlarının əsərlərinə şərhlər, izahlar, lüğətlər yazmışdır. O, şair və tərcüməçi kimi də tanınmışdır.

Əkrəm Cəfərin şah əsəri sayılan "Əruzun nəzəri əsasları və Azərbaycan əruzü" monoqrafiyası ona dünya şöhrəti gətirmişdir. Bu fundamental tədqiqat haqqında dünyanın görkəmli filoloqları qiymətli rəylər söyləmişlər. Əsərdə 6 xalqın müqayisəli əruzü yaradılmışdır.

Alim eyni zamanda, özündən sonra zəngin elmi-ədəbi irs qoyub getmişdir. "XIII-XX əsrlər Azərbaycan şərinə əruz və əkrəmi vəznləri" (praktik əruz), "İran və türkdilli xalqlarda rübai: tarix, nəzəriyyə və praktika", "Şərq poetikasının izahlı terminləri lüğəti", "Lahic (tat) dilinin lüğəti", minə qədər təzkirənin izahlı kataloqu, 3 min Azərbaycan, 5 min türk, 7 min fars-tacik şair, yazıçı və ədəbiyyatşünasına həsr olunmuş "Ədəbiyyat ensiklopediyası", "Colladnamə" poeması, "Azərbaycan qafiyəşünaslığı" kimi əsərləri hələ ki, işıq üzü görməmişdir. Əkrəm Cəfərin belə əsərlərindən biri də oxuculara təqdim etdiyimiz "Mirzə Ələkbər Sabir şerinin qafiyə lüğəti" əsəridir. Bu kitab 70-ci illərin sonunda yazılmasına baxmayaraq, müəyyən səbəblər üzündən indiyə kimi elmi-ədəbi ictimaiyyətin ixtiyarına verilə bilməmişdir. Alimin Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı tarixində ilk qafiyə lüğəti olan bu əsəri də ümidvarlıq ki, filologiyamızda görkəmli yer tutacaqdır.

ƏKRƏM CƏFƏRİN “MİRZƏ ƏLƏKBƏR SABİR ŞERİNİN QAFİYƏ LÜĞƏTİ” ƏSƏRİ

Professor Əkrəm Cəfər müasir şərqşünaslıq elmi tarixinə müqayisəli əruzşünaslıq elminin və Azərbaycan Milli Əruzşünaslıq Məktəbinin banisi kimi daxil olmuşdur. Ümumilikdə alim, Şərq və Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığına, dilçiliyinə, türkologiyaya aid 230-dan artıq əsərin və bir neçə monoqrafiyanın müəllifidir.

Əkrəm Cəfərin oxuculara təqdim edilən “Mірzə Ələkbər Sabir şerinin qafiyə lüğəti” adlı əsəri 70-ci illərin sonunda yazılmışdır. Alim özü əlyazmalarının birində kitab haqqında yazır: “Qafiyə lüğəti Azərbaycan üçün ciddi yenilikdir. Əvvəl qafiyə haqqında azəriçə bir kitab yazılmamışdır. İtalyanlarda, almanlarda, ruslarda var. Yaxın və Orta Şərqdə, bu, ilk kitabdır. Uzun illərin məhsulu olan bu əsər də müəllifini yaşadacaqdır”.

Tədqiqat iki hissədən ibarətdir. Əsərin birinci hissəsində müəllif qafiyə lüğəti tərtib etməyin tarixi, Avropa xalqlarının bu sahədə XVI əsrdən başlayan təcrübəsi barədə geniş məlumatlar verir. Daha sonra qafiyə lüğətinin tərtib üsullarından bəhs etməklə yanaşı, alim qeyd edir ki: “Bizim “Sabir qafiyəsinin lüğəti” adlandırdığımız əsər “Azərbaycan dilinin qafiyə lüğəti” adlana bilən böyük əsərin bir hissəsini, yaxud bir qolunu təşkil edir”. Əkrəm Cəfər tədqiqatında, Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı tarixində ilk dəfə olaraq, qafiyənin mürəkkəb nəzəri məsələləri barədə şərhlər vermişdir. Qafiyə - beyt,

misra, rədif, qrammatik formalar kontekstində araşdırılır, poetikada tutduğu aparıcı mövqeyi izah olunur. Müəllif Sabir şerinin qafiyə lüğətini tərtib edərkən hansı elmi prinsiplərə əsaslanmasından bəhs edir və “Hophopnamə” şerlərindən qafiyə nümunələri gətirməklə, linqvo-poetik şərhlər verir. Sabirin orijinal qafiyələr yaratmaqda usta olduğundan danışan alim, onların özünəməxsusluğundan, forma rəngarəngliyindən, məna çalarlarından söz açır. Oxuculara lüğət haqqında da geniş izahlar verilir. Əsərin birinci hissəsinin sonlarında: “Qafiyəşünaslığın son dərəcə az işlənmiş sahələrindən biri “qafiyə lüğəti” yaratmaq sahəsidir” deyəən müəllif bu filoloji sənətin təcrübə tarixinə yenidən ekskurs edir, ümumi (müəyyən xalqın poeziyasının) və xüsusi (bir şairin bütün əsərlərinin) qafiyə lüğəti yaradıcılığından danışaraq özünəxas əsl alim uzaqgörənliyi ilə gələcək qafiyəşünaslıq üçün elmi-nəzəri perspektivlər müəyyənləşdirir, filoloji tədqiqat obyektlərindən tamamilə kənar qalmış bu orijinal sahəyə araşdırıcıların nəzər-diqqətlərini cəlb edir.

Tədqiqatın ikinci hissəsinə Sabir “Hophopnamə”sinin (I,II, III cildlər - 1962-1965-ci illər nəşri) qafiyə lüğəti təşkil edir. Əsər Azərbaycan leksikoqrafiyası baxımından da, tamamilə yenidir. Poetika ilə dilçiliyin üzvi sintezindən yaradılmış və gərgin əməyin bəhrəsi olan bu əsər eyni zamanda, dahi şairimizin adına ucaldılmış möhtəşəm bir abidə, sabirşünaslığa isə həmişəyaşar qiymətli ədəbi töhfədir.

Sokrat Cəfər

I hissə

QAFIYƏ LÜĞƏTİ

Qafiyə lüğəti tərtib etməyin hələlik bizə məlum faktlara görə, yeddi əsrlik tarixi var. Maraqlıdır ki, poeziya cəhətindən çox zəngin, poetika cəhətindən isə bir qədər yoxsul olan Azərbaycan xalqı ilk qafiyə lüğətinin yaradıcısı olmuşdur. İndiyə kimi bizə məlum olan ilk qafiyə lüğəti XIV əsrin ortalarında azərbaycanlı Məhəmməd Əssar Təbrizi tərəfindən yaradılmışdır. Bu lüğət, təəssüflər olsun ki, bu günə qədər kitablıqlarda əlyazma halında qalmaqdadır.

Qədim tarixə malik xalqların əksəriyyətinin poeziyasında qafiyə olmamışdır. Ən qədim qafiyə Sam (semit) xalqlarında: yəhudilərin "İncil"ində və ərəb xalqlarında olmuşdur. Quran nəsr ilə yazılmış olsa da qafiyəlidir. Buna "nəsr-i müsəccə" (səcli, qafiyəli nəsr) deyirlər.

Avropalılar - ispanlar və italyanlar qafiyəni ərəblərdən öyrənib mənimsədilər.

İlk qafiyə lüğətini, Əssar Təbrizidən sonra, biz 1528-ci ildə italyan alimi Pelleqrino Moretoda görürük. Bu alim A. Dantenin və Petrarkanın əsərlərindən qafiyələri yığmış, onları lüğət şəklində tərtib etmişdir. Bundan üç il sonra 1531-ci ildə yenə italyan Giammoria Lanfranco Petrarka qafiyəsinin dolğun lüğətini çıxartdı. 1535-ci ildə Bene detto di Falco İtaliyanın Dante, Petrarka, Bokkaçio, Ariosta və başqa şairlərinin əsərlərinin qafiyə lüğətini nəşr etdi. Bunlardan sonra XVI, XVII və XVIII əsrlərdə dəfələrlə ayrı-ayrı şairlərin və ya xalqın bütün poeziyasının müxtəlif qafiyə lüğətləri çıxarıldı.

Fransada ilk qafiyə lüğətini 1572-ci ildə Jan Lefevr tərtib etdi. J. Lefevrin lüğəti bu sahədə daha keyfiyyət-

li olmuşdur. Onun qafiyə lüğəti tək-tək şairlərin işlədikləri, bəzən də təsadüfi qafiyələrə əsasən deyil, fransız dilinin bütün lüğət tərkibi əsasında yaradılmışdır. J. Lefevrin izincə, onun üsulunu qəbul və tətbiq edən Pierre Le Gaynard və Richelet də gedərək, 1667-ci ildən bəri bir sıra qafiyə lüğətləri tərtib etdilər.

İspaniyada ilk qafiyə lüğəti 1628-ci ildə tərtib olunmuşdur. Macarıstanda ilk qafiyə lüğəti "Sözlərin son səsləri üzrə lüğət" adı ilə 1810-cu ildə çıxmışdır. Halbuki, bu tipdə lüğət Şərqdə Məhəmməd bin Yəqub Firuzabadi tərəfindən "əl-Qamus əl-Mühit" adında XIV-XV əsrdə yaradılmışdır ki, "Qamus-i-Firuzabadi" adı ilə məşhurdur.

Almaniyada ilk qafiyə lüğəti latın dilində 1540-cı ildə çıxmışdır. Bundan sonra XVI-XVIII əsrlərdə bir neçə qafiyə lüğəti çıxarıldı. Fəqət bunlar gözə çarpmadılar, çünki bu dövrdə almanlar qafiyəyə çox qiymət vermirdilər. Yalnız XIX əsrdə qafiyəyə maraq artdı, müxtəlif adlar altında (məsələn, "şair olmaq sənəti", "şairlik sənətinə rəhbər" və s.) kitablar yazıldı. Guya ki, qafiyə lüğəti vasitəsilə adam şair ola bilərmiş.

Rus dilində qafiyə lüğəti yaratmağı birinci dəfə təcrübə edən N. Abramov oldu. "Полный словарь русских рифм" (С.-Пб, 1912) adlanan bu əsər rus dilinin bütün tətbiqi leksik materialını əhatə edir (Bizim mənbələrimizdən biri olan bu əsərlə maraqlananlar Moskvada V. Lenin adına SSRİ Dövlət kitabxanasında istifadə edə bilərlər).

Qafiyə lüğəti tərtib etməyin hər dilin tipologiyasına görə, xüsusi çətinlikləri vardır. Buna görə onların tərtib üsulları da müxtəlif olur. Məsələn, rus qafiyə lüğətində bu çətinlikləri vurğu qaydaları yadırsa, Azərbaycan dilində bunları dildəki saysız şəkicilər yaradırlar. Dillərdəki quruluş xüsusiyyətləri

qafiyə lüğəti yaratmaq işində özünəməxsus tərtib prinsipləri tələb edir. Bizim “Sabir qafiyəsinin lüğəti” adlandırdığımız əsər “Azərbaycan dilinin qafiyə lüğəti” adlana bilən böyük əsərin bir hissəsini, yaxud bir qolunu təşkil edir. “Sabir qafiyəsinin lüğəti” həmin yolda ilk təcrübə olmaq etibarilə, müəyyən qiymət və əhəmiyyətə malikdir. Bu sahənin gələcək müəllifləri bizim üsulümüzü ya qəbul edərlər, ya dəyişdirərlər, yaxud tamamilə başqa üsul yaradarlar.

Qafiyənin materialı dildir, dilin sözləri, sözlərin kökləri, şəkilçiləri, səsləridir. Qafiyənin özü, yəni özəyi bir səsdən ibarət olur, o səsə dayaq, yaxud qafiyənin dayacağı deyirlər. Dayaq qafiyənin əsası, kökü, özülüdür. Dayaqsız qafiyə olmaz. Dayaq qafiyə sözünün son hərfi və ya son səsidir. Bu son səsdən sonra gələn şəkilçilər, sözlər qafiyəyə daxil deyil. Onlar, əgər beytdə, misralarda təkrar olunarsa, rədif adlanırlar. Qafiyə misranın hər yerində olan kimi, rədif də misranın hər yerində ola bilər. Fəqət qafiyənin, bir qayda olaraq, əsas yeri misraların sonu, rədiflərin də, bir qayda olaraq, əsas yeri qafiyədən sonradır. Rədif yox isə misra qafiyə ilə bitir, rədif var isə misra rədif ilə bitir.

Qafiyə misrada və beytdə bir səs, iki səs və ya bir neçə səsdən ibarət olur. Bu səslər qafiyə sözünü təşkil edirlər. Söz mətnində çox vaxt qrammatik formalarda işlənir, yəni müxtəlif şəkilçilər vasitəsilə başqa sözlərlə bağlanır və misranın, ifadənin, ya cümlənin bir cüzü olmuş olur. Lakin söz mətn xaricində isə, yəni başqa sözlərlə rəbitədə deyiləndə, müstəqil kəlmə şəklində, mücərrəd halda olur və dilin lüğətinə bu halda girir. Demək ki, biz lüğət dedikdə, sözü mücərrəd halında təsəvvür edirik. Məhz buna görə də, qafiyə lüğətini tərtib edərkən biz qa-

fiyələri əsasən şəkilçilərsiz, qrammatik rəbitələrdən ayrılaraq tərtib edirik. Lakin bu vəziyyətdə qafiyə sözləri müxtəlif dəyişikliklərə məruz qalır.

Qafiyə sözünü qrammatik formalardan ayırmaq mürəkkəb bir əməliyyatdır. Həmişəmi və hər halda qafiyə sözü qrammatik formalardan təcrid edilir və hər növ qrammatik şəkilçilərdənmi qafiyə sözü azad edilərək qafiyə lüğətinə salınır, yoxsa müəyyən hallarda müəyyən şəkilçilər qafiyəyə bağlı olaraq qalır? Məhz hansı tip şəkilçilər qafiyədən təcrid edilmir, yaxud edilməyə bilər? İkinci tərəfdən, qafiyə sözü qrammatik rəbitələrdən təcrid edilərkən o sözün başına nə kimi işlər gəlir? O sözdə nə kimi fonetik dəyişmələr baş verir? Üçüncü tərəfdən, məlumdur ki, sözün qafiyə rolunu daşması üçün onun azı ikinci bir eşi olmalıdır. Bu o deməkdir ki, bir söz heç vaxt özü-özünə qafiyə olmaz. Onunla qafiyədəş, ikinci, üçüncü, beşinci və i.a. söz və ya sözlər olmalıdır. Biz minimum sözü götürdükdə onların qafiyədəş olması üçün nə kimi şərtlər lazımdır? Bu iki söz eyni nitq hissəsinə də, müxtəlif nitq hissələrinə də mənsub ola bilər. Bu ixtilaf onların, yəni o iki sözün qafiyədəş olması işində nə kimi rol oynayır və necə həll olunur?

Bütün bu və bu kimi məsələlər yalnız konkret qafiyələr planında izah edilə bilər. Bu nəzəri suallara konkret hadisələr, faktlar cavab verə bilər.

İndi biz bilavasitə Sabir qafiyələrinin konkret hadisələrinə keçək:

SABİRİN QAFİYƏ LÜĞƏTİNİN TƏRTİBİNDƏ METODİK VƏ ORFOQRAFİK MƏSƏLƏLƏR

Kökü “q” ilə bitən sözlərdə “g” səsi saitlə başlanan şəkilçilər qarşısında “g” səsində dönür (uşaq-uşağı, papaq-papağı). Bunlar lüğətə adlıq halında “g” hərfi ilə salınır və “g” dayaqlı deyil, “q” dayaqlı qafiyələr adlanır. Eyni şəkildə də kökü “k” ilə bitən sözlərdə “k” səsi sait qabağında “y” səsi ilə əvəzlənir (əmək-əməyə, çörək-çörəyə). Bunlar qafiyə lüğətinə adlıq halında “k” hərfi ilə girir və “k” dayaqlı qafiyələr adlanır.

“Azadə” - **dünyadə**” - düzgün qafiyələrdir, amma bunlar lüğətə, hərsi yerinə görə “azadə” və “dünya” şəklində girirlər. Bunlar əslində qafiyədəş sözlər deyil, bunları biri-birilə qafiyələndirən “dünyadə” sözündəki “də” şəkilçisidir. Lüğətə qafiyə sözü mücərrəd şəkildə, yəni adlıq halında salınır.

Fars və ərəb dillərindən əmələ gəlmiş feillər lüğətə azərbaycanca formaları ilə girir: “əzbər+ləmək” də kök “əzbərlə”dir, qafiyə lüğətinə belə də salınır. Qafiyə lüğətində qafiyələrin son hərfi dayaq olmalı, feillərdə dayaq “mak-maq” şəkilçilərindən qabaqkı hərf ya səsdür. Bu səs kök də olar, şəkilçi də: əzbərlə, çərlə, tərlə, son “ə” qafiyənin dayaqdır. Bununla Sabirin isimlərdən feillər yaratması da məlum olur. Əgər əzbər, çər, tər qafiyə olaraq qəbul edilsəydi, o zaman qafiyə yaradıcılığında “felin mədəyi-əslyyəsinə istinad etmək” prinsipi aradan çıxardı, burada həm də sözdüzəldici şəkilçilərin də əhəmiyyəti sözdəyişdirici şəkilçi qiymətinə düşərdi.

Ərəb və fars şəkilçiləri Azərbaycan dilində kök kimi qəbul edilir. Dildə də, qafiyəşünaslıqda da belədir. Lakin bu o zaman olur ki, ərəb-fars kökləri onların şəkilçiləri ilə flektiv formaya keçir, mücərrəd-

leşir, elm-ülum, nəcm-nücum, ədib-üdəbə, arif-ürəfa, fənn-fünun, zən-zünun, şər-əşar, əsər-asar və habelə. Azərbaycan qafiyəşünaslığında da bunlar cəm şəkilçiləri kimi deyil, köklərin ayrılmaz cüzləri kimi qiymətləndirilir.

“**Filanı**” - “**hənanı**” sözləri Sabirdə qafiyədəş sözlərdir, amma şəkilçi vasitəsilə. Əslində isə “filan” və “həna” müqəffa deyildir, birinin dayaqı “n”, o birinin “a”-dır. Bunlar lüğətdə hərsi öz yerində, yəni “filan” sözü “n” dayaqlı qafiyələr, “həna” sözü isə “a” dayaqlı qafiyələr sırasında durur.

“**Dad+rəs**” - “**fəryad+rəs**” qafiyələrində dayaq “d” səsidir, “rəs”-lər fars şəkilçisi, yaxud feil kökü olsa da, azərbaycanca bunlar eyni mənada olduqları üçün rədifdir. Bunlara azərbaycanca “səs” sözü qafiyə olaraq qoşulubsa da, “səs” sözü “s” dayaqlı qafiyələr qrupuna aiddir. Amma əgər “dadrəs” və “fəryadrəs” sözlərinin biri olsaydı, onda “səs” ona qafiyədəş olardı. Halbuki şair (birinci cild, 41-ci səhifənin sonunda) qafiyələrinə zənginlik vermiş: dadrəs-fəryadrəs-səs-nəfəs-həvəs sözləri ilə bir qrup qafiyə yaratmışdır.

Sabirdə: **zəkasi-libası-əbası-qəbası (I, 42)** qafiyə sözləridir. Amma “libas” qafiyə lüğətinin “s” qrupuna, o biri üç qafiyə isə “a” qrupuna aiddir. Burada şerdə qafiyələr, lüğətdə qafiyə qruplarına ayrılırlar, yəni bu dörd söz lüğətdə mənası oxucuya aydın olmayan sözlər ola bilər. Belə sözlər xüsusilə mətn xaricində mücərrəd halda verildikən oxucuların müəyyən təbəqəsi tərəfindən anlaşılmaya bilər (Məsələn: ma-məza, məğfur, həmana, bərməla, təcəlla, silal, lilyəla, qaffal, şeyəm və bunlar kimi). Belə təsadüflərdə bunların mənasını bilmək üçün Sabir üçcildliyinin sonunda verilmiş müfəssəl lüğətə müraciət etmək lazım gəlir.

SABİR ŞERİNİN QAFİYƏ LÜĞƏTİ HAQQINDA BƏZİ İZAHILAR

Sonra, bu lüğətdə öylə sözlər var ki, Sabir onları qafiyəyə bir dəfə salmışdır, öylə sözlər də var ki, şair onlardan qafiyə üçün dəfələrlə istifadə etmişdir. Bir dəfə işlənmiş olanlar lüğətdə də bir dəfə və qeydsiz verilir, anlaşıdır ki, bu söz "Hophopnamə"də qafiyə olaraq təkrar olunmur, bunların yeri lüğətdə həm cild və həm səhifə ilə göstərilir. İki və daha çox dəfə işlənmiş olan sözlərin-qafiyələrin isə birinin, yəni lüğətdə qeyd olunan yeri həm cild və həm səhifə üzrə göstərilir, o birilərinin isə səhifələri cildsiz göstərilir. Oxucu istəsə, bunları üç cildin birində göstərilən səhifələrdə tapa bilər.

Lüğətdə bir söz iki, seyrək hallarda hətta üç dəfə verilir. Bu o deməkdir ki, Sabir həmin sözləri bir neçə mənada işlətməmişdir. Mənalara eyni və ya bir-birinə yaxın olanda söz təkrar verilmir, mənalara bir-birindən uzaq olanda isə təkrar olunur və mənası göstərilir.

Lüğətdə bəzən eyni söz iki imla ilə verilir. Məsələn: hava və həva, dava və dəva və s. Biz bu hallarda böyük şairin öz mülahizələrini və hələ, demək olar, heç işlənməmiş poetikamızın qanun-qaydalarını nəzərə alaraq, belə imla ixtilaflarına toxunmur, onları mənbədə olduğu kimi saxlarıq.

Bundan başqa, seyrək hallarda biz bəzi iki-üçmənalı sözlərin konkret mənasını sözdən sonra mötəri-zədə aydınlıq üçün qısaca qeyd edirik.

Poetik mətndə qafiyənin olub-olmadığı yaxud doğrumu-yanlışını olduğu haqqında fikirləşərkən, hər şeydən əvvəl dayaq haqqında fikirləşməli, əvvəl dayağı tapmalıyıq. Qafiyədə çıxış nöqtəsi dayaq səsidir. Dayaq müəyyən olandan sonra qafiyəni müəyyən etmək çətin deyil.

1) Əsli q (uşaq) olan dayaq, saitlə başlanan bitişən rədifdə "ğ"-laşır (Ay başı daşdı kişi, dinmə, uşaqdı uşağım!), habelə dayağı "k" olan qafiyələrdə, saitlə başlanan rədiflərdə "k" səsi "y" ilə əvəz edilir. Bu kimi sözlər lüğətə adlıq halında salınır.

2) Azadə - dünyadə qafiyələri lüğətə "azadə" və "dünya" şəklində salınır. Bu sözləri həm qafiyə edən rədif - "də" şəkilçisidir. Burada da sözün lüğətə mücərrəd şəklində, yəni adlıq halda salınması prinsipi-nə riayət olunur.

3) Kökü fars və ya ərəb dilindən gələn feilərimiz lüğətə Azərbaycan dilində işlənən forması ilə salınır. Məsələn, fars sözü olan "əzbər"dən Azərbaycan dilində "lə" şəkilçisi vasitəsi ilə "əzbərlə(mək)" feili yaradılmış, bu söz lüğətə "əzbərlə" şəklində salınır, çünki məsdər şəkilçisi olan "mək" atılarda "əzbərlə" kök kimi qalır.

4) Qafiyə lüğətində qafiyələrin son hərfi dayaq olmalıdır. Fellərdə dayaq "mək-maq" şəkilçilərindən qabaqkı səsdır. Bu səs kök də olar, şəkilçi də: əzbərlə, çərlə, tərle - son "ə" qafiyənin dayağıdır. Bunun eyni zamanda Sabirin isimlərdən fellər yaratması işi məlum olur. Əgər əzbər, çər, tər qafiyə kimi qəbul edilsəydi, o zaman dayağı müəyyən etmək məsələsində felin maddeyi-əslisi prinsipi aradan çıxardı. Bu zaman həm də sözdüzəldici şəkilçilərin də əhəmiyyəti sözdəyişdirici şəkilçilərə qiymətində düşərdi.

5) Ərəb-fars dillərinə aid şəkilçilər Azərbaycan qafiyəşünaslığında kök kimi qəbul edilir. Bu o zaman olur ki, ərəbcə-farsca köklər onların şəkilçilərlə flektiv formaya keçib mücərrədləşir: ülum

(elmlər), nücum (ulduzlar), üdəba (ədiqlər), ürəfa (ariflər), fūnun (fənnlər). zūnun (zənnlər), əşar (şerlər), asar (əsərlər) və bunlar kimi.

6) Filanı-hənanı qafiyədirlər, amma şəkilçi vasitəsilə qafiyədirlər. Əslində isə filan-həna, həm qafiyə sözlər deyildir. Birinin dayağı "n", o birininki "a"dır.

7) Dad+rəs+fəryad+rəs: dayaq "d" səsidir, "rəs"lər fars şəkilçisi, yaxud fel kökü olsa da, azərbaycanda eyni mənada olduğu üçün rədifdir. Buna azərbaycanca "səs" sözü qafiyələndirilibsə də bu söz "s" qrupuna aiddir. Lakin əgər "dadrəs" və "fəryadrəs" in biri olsaydı, o zaman "səs" sözü buna qafiyədaş olardı. Burada isə "səs" ilə "nəfəs" və "həvəs" qafiyələnir. Buna baxmayaraq, Sabir İc. 41-ci səhifənin sonunda qafiyəyə zənginlik vermişdir: dadrəs-fəryadrəs-səs-nəfəs-həvəs.

8) Zəkası-libası-qəbası-əbası=qafiyə sözləridir. Amma "libas" qafiyənin "s" qrupuna, yəni dayağı "s" olan qrupa, zəka, qəba, əba isə dayaq "a" olan qrupa aiddir. Bu yerdə lüğətdəki qafiyə ilə şerdəki qafiyə ayrılırlar, yəni bunlar, şerdə qafiyə olduqları halda, lüğətdə qafiyə olmurlar. Dayaq buna icazə vermir. Dörd sözün üçündə dayaq "A"dır: (əba, qəba, zəka), birində isə dayaq "s"dir: libas.

9) Azərbaycanca feil şəkilçisi alınma sözün şəkilçisi ilə qafiyələnir: anlar-cəfakar: "r" felin maddeyi-əslisindəndən kənarında olsa da, dayaqlaşır: larkar=ar qafiyə olur.

10) Bala (uşaq mənasında) - dala (arxaya mənasında) (səh. 48) qafiyədir; "bala" kökdür "dal+a" şəkilçili sözdür, amma burada "bala"dakı son kök "a"sı "dala"dakı son "a" şəkilçisini kökə bərabər edir və dayaqlaşdırır. Halbuki qafiyə lüğətinə bu söz "dala" deyil, "dal" şəklinə girir. Habelə I c. səh. 49-da:

həmdəmi-razi sözü "yazi" sözü ilə qafiyələnmişdir, amma "razi"dəki "i" şəkilçidir, "yazi"dəki "i" isə (yazi, isim mənasında) kökdür. Dayaq burada "z" olmalı ikən, "i" olmuşdur. Lüğətə isə biri "raz", birisi "yaz"i kimi girir.

11) İlan-çalan=yaxşı, hətta müqəyyəd qafiyədir - dayaq "n"dir. Amma felin əsl maddəsi olan "çal" sözündə dayaq "l" olmalıdır. Halbuki burada "l" olsa, qafiyəlikdən çıxar. Demək, feli sifət adlıq halında olan bir sözlə qafiyələnsə, dayağın yeri felin kökündən feli sifətin şəkilçisinə keçir. Səh. 50-də "yazan" ilə "zaman" qafiyələri də bu tiptəndir.

12) Səh. 51-də zakonu-hamunu qafiyələrinə diqqət etməli. Burada "zakonu" əvəzinə "qanunu" daha düzgün qafiyə olardı, lakin Sabir məhz "zakonu" deməklə, müəyyən məqsəd güdmüşdür. Zakon-hamı qafiyədaş sözlər deyilsə də şəkilçi bunları qafiyədaş edir.

13) Yəni bu səhifədə: qoyanlar-oxuyanlar. Hər iki qafiyə feldir. Əgər biz bunlara felin kökü (maddəyi-əslisindəsi) baxımı ilə yanaşsaq, bunlar qafiyə ola bilməzlər, çünki biri "qoy", yəni dayağı "y", ikincisi "oxu", yəni dayağı "u"dur. Buna baxmayaraq, bunlar qafiyədaş sözlərdir. Bundan anlaşılır ki, fellərdən qafiyə yalnız felin kökü üzrə deyil, feli sifət üzrə də qanunidir.

14) Səh. 51-də: dersiz-beyinsiz sözləri zahirdə qafiyə olmazlar, çünki "siz"lər atılsa, "der" və "beyin" həm qafiyə olmazlar. Lakin bu "siz"lərin biri ikinci şəxs son sözünün cəmi, ikincisi yoxluğu bildirən sifət şəkilçisidir, yəni müxtəlif mənəli sözlərdir, buna görə qafiyədirlər.

15) Səh. 57-də: girişmə-n-çəşmin. Burada girişmə və çəşm sözləri, şəkilçi-rədif olmasa, qafiyə yoxdur. Amma Sabir bunları "n" səsi vasitəsilə qafiyə etmiş-

dir. Görünür, Sabir qulaq qafiyəsi nəzəriyyəsi tərəfdarı olmuşdur. Lüğətdə isə bunlar, hərəsi son səsində görə, müxtəlif yerlərdə duracaq, yəni qafiyədəş sözlər kimi yanaşı durmayacaq.

16) Yenə bu səhifədə: nəfər-aşüftələr qafiyədəş sözlərdir, amma bunlar lüğətdə nəfər öz yerində, yəni “ər” ilə bitən sözlər sırasında, aşüftə isə öz həmqafiyələri sırasında duracaq. Demək olar ki, şairin qafiyələri ilə lüğət elminin qafiyələri hər zaman uyğun gəlmir. Bu, o zaman uyğun gələr ki, cəm şəkilçisi “lər” başqa kök sözlə, burada “nəfər” sözü ilə qafiyələnmək prinsipi qəbul edilmiş ola. Lüğətdə isə, məlum olduğu üzrə, şəkilçilər leksik vahid olaraq daxil edilmir, bəzən izah üçün “ləzgi”(lər) kimi hallarda “lər” şəkilçisi mötərizəyə alınır. Lüğət yazmaq şeir yazmaq deyildir.

17) Sabir bəzən bir şerdə dörd qafiyəli beyt yara- dan kimi, yarımqafiyəli də yaradır. Məsələn:

*Cadu da əlimdən bacarıb cin də qutarmaz,
Mən eylədiyim məkri şəyatın də bacarmaz.*

Birinci mısradə “cin” və “qutar” sözlərinə ikinci mısradə “şəyatın” və “bacar” sözləri qafiyədəşdirlər, yəni bir beytdə dörd qafiyə vardır. Həmin şerdə Sa- birin belə bir beyti də var:

*Əvvəl bu qədər bil ki, vəfadar ər olmaz,
Bir ər ki vəfadar ola, aləmdə tapılmaz.*

Bu beytdə qafiyələr “ol” və “tapıl”dır. Dayaq bu- rada “l” səsidir, dayaq eşi isə birində “o”, birində “r”dir ki, bunlar müxtəlif ahəngli və müxtəlif tipli sa- itlərdir: biri dodaq saiti, biri damaq saiidir. Dayaq eş-

lərin bu cürə ixtilafı folklor şerində olur və caiz sayı- lır; klassik poeziyada isə dayaq eşlərində belə ixtilaf qafiyənin tipini aşağı endirir, yəni tam qafiyə olmaq- dan yarım qafiyə edir. Hər halda, burada “maz” rədi- fi bu yarımqüsuru örtür və Sabir qafiyəsi bundan bir şey itirmir. Həmin şerdə “bilməz” ilə “gülməz” qafi- yələri də eynilə bu qiymətdə və quruluşdadır.

M.Ə.SABİR ŞEİRİNİN QAFİYƏ LÜĞƏTİ

Filoloji çalışmaların ən incələrindən, həm də ən mürəkkəblərindən biri qafiyə məsələsidir. Qafiyə yaradıcılığı poetik yaradıcılığın çətin, fəqət, şirin bir qoludur. Qafiyə sənəti o qədər incə və dolışıqdır ki, bunu yaxşı bilmək üçün ayrıca bir elm yaradılmışdır: qafiyəşünaslıq elmi. Qafiyəşünaslığın son dərəcədə az işlənmiş sahələrindən biri “qafiyə lüğəti” yarat- maq sahəsidir.

Qafiyə lüğəti başlıca üç şəkildə olur. Biri və ən böyüyü bir xalqın bütün poeziyasının qafiyə lüğəti. ikincisi bir şairin bütün əsərlərində yaratdığı, işlədi- yi qafiyələr lüğəti, üçüncüsü, bir şairin hər hansı bir əsərində yaratdığı qafiyələr lüğəti.

Bir xalqın poeziyasının qafiyələri lüğəti üçün N. Abramovun “Полный словарь русских рифм” adlı əsərinə baxın. Bu lüğətə rus şeri dilində 1912-ci ildən qabaq işlənən bütün sözlər girmişdir (V. Mayakovski yazır: bizim redaksiyalarımızın çap etdikləri şerlərin 80 faizi qafiyəli cəfəngiyatdır. Bunun səbəbi: redak- torlar ya dünənki poeziya haqqında heç bir təsəvvürə malik deyillər, yaxud poeziyanın nəyə lazım olduğunu bilmirlər... Savadlı redaktor belə şairlərə deməlidir

ki, ... sizin bütün qafiyələriniz sınınmış qafiyələrdir, onlar çoxdan N. Abramovun "Rus qafiyələrinin dolğun lüğəti"ndə göstərilmişdir. Bax: В.Маяковский - Как делать стихи. Москва, 1952, стр.5).

Bir şairin bütün əsərlərinin qafiyəsi üçün aşağıda "M.Ə. Sabir şerinin qafiyə lüğəti"nə baxın. Sabir qafiyəsinin lüğətini Azərbaycan qafiyəsinin növləri baxımından təsnif etmək, onun tipologiyasını izah və müəyyən etmək bizim gələcək qafiyəşünaslığımızın çox maraqlı və çox əhəmiyyətli bir filoloji işidir. Sabirdə hansı qafiyə növü kəmiyyət və keyfiyyətə necədir? Ən demokratik və bu cəhətdən ən böyük şairimiz olan Sabir yaradıcılığında qafiyə baxımından nə kimi xüsusiyyətlər var? Sabir qafiyəsindən elmi nəticələr çıxarmaq üçün nə kimi filoloji əməliyyat aparmaq lazımdır? Şairin böyüklüyü qafiyə sahəsində nədə və necə öz əksini tapmışdır? Sabir qafiyəsinin leksik, qrammatik və fonetik təhliyəli kimi məsələlər öz icraçısını və ya müəllifini gözəyən ayrıca tədqiqat mövzudur və çox maraqlı mövzudur.

II Hissə "HOPHOPNAMƏ"DƏ "A" DAYAQLI QAFİYƏLƏR

a! /I, 231/
Baba /II, 82/
bimühaba /II, 34/
Əba /I, 180/ 3 dəfə
vəba /II, 82/
qəba /I, 42/ 2 dəfə
həba /II, 184/
mərhaba /III, 44/ 3 dəfə
nücəba /II, 26/ 2 dəfə
ziba /III, 10/ 4 dəfə
şəkiba /III, 10/
fətava /II, 142/
hava /murdar hava. II, 53/ 2 dəfə
hava /başı havalı. I. 104/
dəva /dərman. II, 173/ 7 dəfə
nəva /III. 100/ 5 dəfə
binəva /II, 7/ 2 dəfə
rəva /II, 38/ 8 dəfə
narəva /III, 57/
fərmanrəva /III, 129/
məsəva /II, 36/
həva /həvəs. I, 101/
həva /saf, təmiz. III, 12/
həva /səma, I, 227/
dəva /dalaşmaq. I, 66/
dəva /müharibə. II, 84/ 4 dəfə
məva /I, 228/ 5 dəfə
iğva /I, 38/
ey va!.. /II, 21/

liva /I, 192/
şəkva /I, 232/
həlva /I, 76/
rüsva /II, 39/ 3 dəfə
fitva /II, 67/
pişiva /III, 57/
ğa /qarğa-ğa!/III, 97/
ağa /III, 97/ 2 dəfə
Ağa / xüsusi isim. II, 142/
qurbaga /I, 213/
çağa /uşaq. I, 213/ 2 dəfə
ibqa /I, 85/
qovğa /III, 104/
bəqa /II, 15/ 3 dəfə
mütləqa /II, 10/ 2 dəfə
fələqqqa /I, 90/ 2 dəfə
tərəqqqa /I, 46/
həqqqa /III, 18/
mahliqa /II, 38/
xoşliqa /III, 97/
qarğa /III, 97/ 3 dəfə
darğa /I, 207/
dasqa /I, 90/
qada /qəza. I, 149/
sevda /II, 39/ 4 dəfə
buğda /I, 108/
əda /III, 64/ 6 dəfə
əbəda /I, 227/ 4 dəfə
pakizəəda /II, 38/
gəda /II, 7/ 2 dəfə
səda /III, 104/ 10 dəfə
fəda /II, 38/ 2 dəfə
canfəda /II, 11/
həçanqəda /III, 30/

hikmətəda /III, 57/
qida /II, 26/
ibtida /III, 57/
peyda /II, 34/ 2 dəfə
şeyda /II, 39/ 4 dəfə
yəlda /III, 26/
qırılta /I, 106/
mırılta /I, 106/
fırılta /I, 128/
hırılta /I, 128/
gurulda /I, 128/
dərda /II, 194/
fərda /II, 194/
xuda /III, 117/ 7 dəfə
kədxuda /II, 178/
hüda /III, 30/
müddəa /III, 16/ 3 dəfə
iddia /I, 103/ 2 dəfə
istida /III, 17/
təqaza /II, 156/
mağaza /I, 214/
əza /III, 30/ 3 dəfə
qəza /III, 21/ 3 dəfə
cəza /III, 111/ 3 dəfə
ma-məza /III, 21/
səza /II, 162/ 4 dəfə
nasəza /III, 30/
müqtəza /III, 57/
fəza /III, 56/
fərəhfəza /III, 106/
əmnıyyətfəza /III, 63/
riza /II, 173/ 4 dəfə
beyza /III, 18/
iyza /II, 122/

imza /II, 67/ 2 dəfə
qoza /III, 94/
müsiibətza /I, 76/
əfza /III, 12/
zövqəfza /III, 17/
/söylə/ya? /II, 43/ 2 dəfə
ya /yaxud II, 84/
aya? /III, 18/
bələya /II, 156/
xudaya /II, 21/
həya /I, 231/5 dəfə
ziya /III, 17/ 5 dəfə
riya-miya /I, 234/
əcniya /III, 29/
riya /I, 180/ 2 dəfə
kibriya /III, 108/
coğrafiya /II, 13/
mühəyya /I, 115/ 2 dəfə
xülya /II, 173/
dünya /III, 61/ 12 dəfə
dərya /III, 33/ 2 dəfə
boya /I, 68/
guya /II, 21/
ehya /I, 116/ 6 dəfə
əşya /II, 13/ 3 dəfə
röya /I, 227/ 3 dəfə
zəka /III, 30/ 4 dəfə
iştika /III, 107/
bala /yüksək III, 26/ 2 dəfə
bala /uşaq. I 48/ 6 dəfə
bala /kitab, I, 149/ 2 dəfə
vala /yüksək, böyük. II. 131/
tapdala /II, 71/
qurdala /II, 30/

kala /sərmayə. II, 142/
hala /II, 34/ 2 dəfə
cala /II, 71/
ağla /I, 65/ 3 dəfə
bağla /II, 18/ 2 dəfə.
dağla /II, 18/
yumaqla /I, 65/
bəla /III, 16/ 17 dəfə
kürbəbəla /II, 22/
lilvəla /dostluq xatirinə. III, 30/
vükəla /I, 171/
bərməla /III, 122/ 3 dəfə
mübtəla /I, 144/ 2 dəfə
mövla /II, 143/
tila /II, 22/
ibtıla /III, 36/
etila /II, 15/
Leyla /II, 143/
müəlla /I, 126/
müsəlla /I, 126/
təcəlla /II, 122/ 2 dəfə
illa /II, 184/
qaqqılla /I, 73/
pıqqılla /I, 73/
molla /III, 18/ 5 dəfə
imla /II, 65/
anla /I, 138/ 11 dəfə
banla /I, 73/ 3 dəfə
danla /I, 163/
yanla /I, 163/
samanla /I, 144/ 21 dəfə
qol-qola /I, 165/
qamarla /II, 28/
damarla /II, 28/

hamarla /II, 28/
yumarladın /II, 28/
toparladın /II, 28/
əsla /III, 101/ 7 dəfə
bula /göz yaşına. II, 8/
arzula /II, 8/
şəhla /III, 18/
boşla /I, 86/ 2 dəfə
xoşla /I, 86/ 2 dəfə
əla /II, 62/ 3 dəfə
ila /I, 85/
səma /III, 56/ 2 dəfə
üləma /I, 171/ 2 dəfə
iyma /II, 84/
amma /III, 47/ 5 dəfə
müsəmma /II, 21/
müəmma /I, 137/ 3 dəfə
xurma /III, 47/ 2 dəfə
mollanüma /II, 22/
çöhrənüma /II, 17/
kitinüma /III, 29/
cəhannüma /III, 61/
rəhnüma /III, 57/
hüma /III, 97/
ana /III, 98/ 4 dəfə
bana /məno. II, 53/ 2 dəfə
dana /I, 122/
dana /bilici, alim. II, 142/ 2 dəfə
həmana /II, 34/
sana /səno. II, 11/ 3 dəfə
haçan /I, 122/
ədna /II, 39/
səna /I, 234/ 3 dəfə
fəna /fani. III, 124/

fəna /pis. III, 18/
həna /I, 150/ 2 dəfə
bina /binayi-zülm. II, 178/ 2 dəfə
bina /görən. III, 18/
bina /məktəb. III, 87/
qina /II, 26/
ətina /II, 173/ 3 dəfə
Anna /isim. I, 88/
anna /anla. I, 88/
danna /danla. I, 88/
təmənna /II, 122/ 4 dəfə
aşına /III, 134/ 5 dəfə
məna /III, 18/ 6 dəfə
ətəna /III, 33/
bisərü pa /II, 39/ 2 dəfə
sərəpa /I, 116/ 3 dəfə
badpa /I, 192/
arpa /II, 179/ 2 dəfə
bərpa /II, 34/ 3 dəfə
ara /I, 171/ 2 dəfə
güvara /II, 34/
qara /I, 229/ 6 dəfə
Dara /qədim İran şahı. II, 35/
müdəra /III, 24/
yara /II, 35/ 2 dəfə
kirdigar! /III, 24/
dilara /II, 143/ 2 dəfə
aləmdara /III, 26/
para/pul I, 229/ 5 dəfə
səfara /II, 34/
Buxara /şəhər. II, 35/
hara /III, 112/
qəra /qara. I, 38/
füqəra /I, 139/ 6 dəfə

vüzəra /I, 171/
üməra /I, 97/
ariyətsəra /III, 36/
şüəra /III, 16/
macəra /III, 13/
zira /III, 162/
ora /III, 112/
mübərri /III, 41/
bura /III, 112/ 2 dəfə
şura /məclis. III, 131/
şura /iclas. II, 13/
şura /məşvərət. II, 66/
Zəhra /xüsusi isim. III, 28/
səhra /II, 156/
icra /II, 66/ 3 dəfə
əsa /II, 22/
bəsa /II, 43/
məsa /III, 18/ 2 dəfə
nisa /I, 64/
kənisa /II, 156/
tərsa /II, 139/
ta /I, 231/
ata /I, 150/ 4 dəfə
xəta /II, 43/ 5 dəfə
həttə /II, 21/
dua /II, 159/ 10 dəfə
qafa /I, 104/
vəfa /III, 46/ 7 dəfə
ürəfa /I, 171/
səfa /II, 46/ 11 dəfə
basəfa /III, 122/
xəfa /III, 61/
dər xəfa /III, 136/
cəfa /III, 34/ 2 dəfə

şəfa /I, 180/
ifa /III, 43/ 4 dəfə
müqəffa /II, 143/
istefa /II, 166/ 2 dəfə
yaxa /I, 206/ 2 dəfə
səxa /II, 26/ 2 dəfə
çalxa /I, 210/
çuxa /I, 88/ 3 dəfə
ha /hədələmə. I, 231/ 2 dəfə
həyaha /II, 142/
bəha /qiymətli. III, 106/
kəmbəha /III, 184/
intiha /I, 202/
imha /II, 66/
düha /II, 13/
ca/yer. III, 124/
nabəca /II, 43/
cabəca /II, 173/
rica /III, 64/ 3 dəfə
yekca /II, 67/ 4 dəfə
qoyunca /I, 100/
doyunca /I, 100/
soyunca /I, 100/
qoca /I, 178/ 2 dəfə
xoca /I, 178/
uca /I, 178/ 2 dəfə
yaşa /III, 44/
tamaşa /II, 182/ 3 dəfə
haşa /II, 34/
mayəşa /III, 202/
inşa /II, 143/
boşa /I, 150/ 2 dəfə
dilgüşa /III, 87/
izzətgüşa /III, 29/

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “B” DAYAQLI QAFİYƏLƏR

ab /II, 179/ 3 dəfə
bab /qapı. III, 128/
kəbab /kabab. III, 14/
dilkəbab /II, 180/
ərbab /II, 179/
əsbab /III, 76/
əhbab /I, 191/
səvab /III, 123/ 3 dəfə
cəvab /cəvab III, 94/
əsvab /I, 191/
qab /I, 180/
əlqab /I, 191/
işqab /şkaf, I 208/
boşqab /I, 208/
adab /III, 125/ 2 dəfə
qəndab /III, 76/
ədalətməab /III, 156/
irtikab /I, 106/
qüllab /qullab III, 76/
cənab /III, 94/ 2 dəfə
alicənab /III, 15/
meyi-nab /III, 76/
ictinab /II, 41/ 2 dəfə
innab /III, 76/
xunab /III, 76/
xərab /xarab. I, 221/ 2 dəfə
xanəxərab /I, 208/ 3 dəfə
milxərab /III, 21/
şərab /III, 122/ 2 dəfə
iztirab /III, 13/
qürab /I, 221/

türab /III, 21/
mehrəb /III, 76/
hesab /II, 41/ 2 dəfə
müstətab /III, 15/
kitab /I, 207/ 5 dəfə
xitab /III, 124/
şitab /III, 13/ 3 dəfə
xab /III, 76/ 2 dəfə
bilintixab /II, 41/
səhab /III, 128/
hicab /I, 126/
ləqəb /III, 54/
müəddəb /I, 113/
ədəb /III, 134/ 2 dəfə
bəadəb /III, 131/
varisi-əb /II, 107/
kövkəb /III, 26/
mükövkəb /III, 26/
əğləb /I, 149/
tələb /III, 107/
ya rəb /I, 142/ 2 dəfə
məşrəb /I, 149/
həsəb /II, 107/
paknəsəb /II, 107/
məktəb /II, 33/ 2 dəfə
mürəttəb /I, 113/
məzhəb /I, 149/ 2 dəfə
laməzhəb /II, 33/
əcəb /III, 107/
şəb /III, 54/ 3 dəfə
qəib /I, 57/ 2 dəfə
naib /III, 199/
saib /III, 199/
əcaib /I, 57/

həbib /xüsusi ad. II, 183/
tərgib /I, 38/
ədib /II, 183/
tədib /I, 173/
təzkib /I, 173/
tərkib /I, 38/
talib /I, 132/
təxrib /I, 173/
münasib /I, 132/
sortib /I, 173/
tapıb /I, 51/
yatıb /I, 51/

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “Q” DAYAQLI QAFİYƏLƏR

qabaq /II, 6/3 dəfə
soxaq /II, 159/
fırıldaq /I, 46/
bardaq /I, 85/
çardaq /I, 85/
budaq /III, 97/ 2 dəfə
məzaq /II, 16/
uzaq /II, 159/ 2 dəfə
ayaq /I, 90/ 4 dəfə
sayaq /I, 52/
səyaq /I, 213/ 2 dəfə
ləyaq /I, 213/
imtiyaq /III, 62/ 2 dəfə
parlaq /III, 97/
ulaq /II, 15/
qulaq /I, 90/ 2 dəfə
damaq /I, 90/ 3 dəfə
qaymaq /II, 180/
oxumaq /I, 51/
dadanaq /I, 52/
çanaq /II, 135/ 2 dəfə
qıpaq /II, 135/
sınaq /II, 135/
oynaq /I, 147/
dırnaq /I, 85/
papaq /I, 213/
yaraq /I, 52/
təmtəraq /II, 15/
iraq /III, 97/2 dəfə
qıraq /II, 15/ 2 dəfə
çilçiraq /III, 128/

quraq /I, 126/
sarsaq /III, 97/
yataq /II, 15/ 7 dəfə
yaltaq /III, 97/
otaq /II, 16/
ortaq /I, 167/
müştəq /I, 67/ 2 dəfə
afəq /I, 46/
nifaq /II, 6/ 2 dəfə
ittifaq /III, 90/
ufağ /I, 176/ 6 dəfə
qaçaq /I, 52/
haçaq /I, 127/
alçaq /I, 92/
qoçaq /II, 6/ 3 dəfə
qoççaq /I, 67/
ancaq /II, 182/
yığıncaq /II, 182/
oyuncaq /I, 147/
ocaq /III, 98/
qucaq /III, 98/
uşaq /III, 92/ 10 dəfə
üşşaq /I, 58/
zövq /III, 132/
şövq /III, 132/
mütləq /III, 64/ 2 dəfə
əhməq /III, 101/
əlhəq /III, 64/
ələiq /I, 60/
fəiq /I, 59/
şəiq /III, 129/2 dəfə
sədiq /I, 202/
sədiq /III, 89/
ləyiq /III, 129/ 2 dəfə

fəsiq /III, 54/
nətiq /I, 202/
münəfiq /I, 202/
rəfiq /III, 89/
şəfiq /III, 89/
aşiq /III, 54/
yabanlıq /I, 214/
cəvanlıq /I, 41/
nədanlıq /I, 145/
meydanlıq /I, 145/
yanlıq /I, 145/
ziyanlıq /I, 46/ 2 dəfə
yamanlıq /I, 46/
dumanlıq /I, 214/
aranlıq /I, 147/
qarandıq /qaranlıq. I, 180/
qaranlıq /I, 214/
güzəranlıq /I, 147/ 6 dəfə
niğəranlıq /I, 147/
viranlıq /I, 145/
giranlıq /I, 147/
ayranlıq /I, 145/
boranlıq /I, 147/
pöranlıq /I, 147/
insanlıq /I, 145/
xanlıq /I, 214/
hüquq /III, 59/
oğurluq /III, 105/
doğruluq /III, 105/
Oruq /xüsusi isim. I, 41/
yumuruq /I, 41/
vüsuq /III, 59/
eşq /I, 39/
məşq /I, 39/

**“HOPHOPNAMƏ”DƏ “Ğ”
DAYAQLI QAFİYƏLƏR**

ağ /I, 67/
bağ /III, 128/ 7 dəfə
dağ /I, 194/ 5 dəfə
yağ /piy. I, 51/ 2 dəfə
yağ /yağış I, 167/
lağlağ /I, 213/
çırağ /I, 105/
sağ /səhhətli. I, 167/4 dəfə
sağ /tərəf. I, 194/ 2 dəfə
çağ /vaxt. I, 167/ 2 dəfə
bəliğ /çox, artıq. III, 129/
dirig /III, 129/

**“HOPHOPNAMƏ”DƏ “D”
DAYAQLI QAFİYƏLƏR**

ad /nişan. I, 207/
ad /şöhrət. I, 153/ 3 dəfə
ad /isim. I, 165/ 3 dəfə
bad/bada getmək. I, 108/ 3 dəfə
abad /III, 15/ 3 dəfə
feyzabad /I, 177/
bərbad /I, 177/ 8 dəfə
Qubad /xüsusi isim. I, 214/
arvad /I, 153/ 14 dəfə
etiqađ /III, 91/ 2 dəfə
bədetiqađ /I, 161/
iniqađ /II, 44/
dad /kömək. II, 68/ 3 dəfə
dad /ləzzət. I, 154/ 3 dəfə
bidad /ey dad. bidad. II-20/
bamdad /sübh. III, 131/
imdad /I, 204/ 4 dəfə
istimdad /III, 22/
əcdad /I, 217/ 2 dəfə
istedad /III, 22/ 2 dəfə
tödad /I, 92/
nəjad /I, 214/
zad/şey. I, 214/ 4 dəfə
azad /III, 12/ 12 dəfə
növzad /III, 125/ 2 dəfə
təzad /II, 44/ 3 dəfə
pərizad /II, 19/ 2 dəfə
həمزad /I, 36/
yad /özgə. I, 153/
yad /hafizə. I, 105/ 20 dəfə
inhiyad /III, 131/ 2 dəfə

izdiyad /I, 107/
ziyad /III, 130/ 2 dəfə
fəryad /III, 13/ 10 dəfə
övlad /III, 13/ 13 dəfə
cəllad /II, 145/ 2 dəfə
damad /I, 176/
etimad /III, 130/ 2 dəfə
inad /II, 44/ 3 dəfə
övrəd /I, 92/
irad /I, 204/
murad /III, 19/ 2 dəfə
ətrad /III, 22/
kəsad /I, 214/
fəsad /I, 161/ 4 dəfə
ustad /III, 198/
dadü stad /III, 114/
əhfad /I, 213/ 4 dəfə
ittihad /I, 78/ 6 dəfə
ictihad /I, 94/
Fərhad /xüsusi ad, III, 14/
icad /II, 145/ 2 dəfə
şad /I, 177/ 18 dəfə
əhli-rəşad /III, 19/
dilşad /III, 126/ 4 dəfə
“İrşad” /qəzet. I, 154/
irşad /II, 118/ 2 dəfə
qədd /II, 94/
hədd /III, 94/
mədəd /III, 133/
Bələd /I, 69/ 2 dəfə
vələd /III, 133/ 2 dəfə
həsəd /I, 69/
bənd /III, 125/
paybənd /III, 123/

dilbənd /III, 134/ 3 dəfə
dərbənd /II, 137/
peyvənd /III, 130/ 2 dəfə
qənd /I, 37/
gülqənd /I, 65/
Səmərqənd /şəhər. II, 137/
fərzənd /III, 13/ 4 dəfə
bülənd /III, 126/ 4 dəfə
sudmənd /III, 134/
kəmənd /III, 125/
dövlətmənd /III, 105/
ercümənd /III, 129/ 3 dəfə
manənd /III, 134/ 3 dəfə
pəsənd /III, 134/
xürsənd /II, 137/ 2 dəfə
nuşxənd /III, 123/
hərçənd /I, 65/
aid /I, 59/2 dəfə
fəvaqid /III, 50/ 3 dəfə
zaid /I, 55/ 2 dəfə
təzaid /III, 50/
mütəzaid /I, 55/
cəraid /I, 59/
təccid /I, 126/
seyyid /I, 126/
təqlid /I, 126/
təlid /II, 184/
müqəllid /I, 126/
vahid /I, 152/
mülhid /I, 152/
Məcid /xüsusi ad. II, 184/
məscid /II, 152/
od /II, 81/
zavod /II, 81/

məd /II, 81/
ard /I, 106/
nəbərđ /I, 116/
dərđ /I, 116/
zərđ /III, 124/
mərđ /I, 159/
cəvanmərđ /III, 123/
sərđ /II, 147/
tərđ /I, 159/ 3 dəfə
fərđ /I, 159/ 3 dəfə
ud/udmaq. I, 223/
ud/ağac. III, 127/
ud/musiqi aləti. III 127/
məfqud /III, 14/
mərdud /II, 158/
mövlud /III, 125/
Nəmrud /xüsusi ad. II, 158/
mətrud /II, 158/
vürüd /III, 125/
məqsud /III, 14/
vücut /II, 82/
sücut /II, 82/
məsud /III, 125/

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “E” DAYAQLI QAFİYƏLƏR

tabe /III, 131/
de/demək. I, 206/ 9 dəfə
ye/yemək. I, 206/ 7 dəfə
zaye /I, 38/
sənaye /I, 38/
same /III, 131/

**“HOPHOPNAMƏ”DƏ “Ə”
DAYAQLI QAFİYƏLƏR**

Südəbə /xüsusi ad. III, 130/
mələbə /II, 33/
işvə /I, 57/
adə /a gedə. I, 109/ 3 dəfə
badə /I, 38/
dildabə /II, 19/ 2 dəfə
azadə /III, 125/ 3 dəfə
Ünsizadə /xüsusi ad. /II, 183/
bəyzadə /I, 109/
Şeyxzadə /xüsusi ad. II, 184/
şəhzadə /III, 128/ 3 dəfə
ziyədə /II, 184/ 2 dəfə
amadə /I, 108/ 2 dəfə
iradə /III, 100/ 2 dəfə
sadə /I, 109/
istadə /I, 138/
üftadə /II, 19/ 2 dəfə
ifadə /III, 15/
istifadə /III, 100/ 2 dəfə
səccadə /II, 19/
gedə /II, 152/
qaidə /I, 138/
bəfəidə /I, 138/
bəndə /III, 134/
əfkəndə /III, 134/
özün də /bağlayıcı. I, 51/
sözündə /I, 51/
pərdə /III, 113/
yerdə /III, 113/ 2 dəfə
bir də /I, 208/

vədə /II, 160/
mədə /II, 160/
aludə /I, 43/
asudə /I, 43/
fərsudə /I, 43/
bihudə /I, 43/
qəmzə /I, 57/
ayə /I, 82/ 2 dəfə
qayə /I, 216/
viqayə /I, 171/
dayə /III, 125/
mayə /II, 22/2 dəfə
bimayə /I, 216/
sərmayə /I, 82/2 dəfə
payə /III, 15/2 dəfə
payəbəpayə /I, 101/
pirayə /III, 125/2 dəfə
sayə /I, 216/
həmsayə /III, 109/
binəhayə /III, 15/
nərgəyə /III, 112/
ariyə /I, 92/
sariyə /I, 92/
cariyə /I, 93/
tərəkə /I, 83/
çərəkə /I, 83/
elə /eləmək. I, 165/ 8 dəfə
belə /göstərici. I, 50/
bir belə /I, 150/ 2 dəfə
bundan belə /sonra. I, 233/ 7 dəfə
məzbələ /II, 141/
vəlvələ /I, 165/
məşğələ /II, 141/
zəlzələ /I, 165/ 2 dəfə

körtönkələ /I, 165/
hövsələ /I, 165/
hələ /I, 165/ 3 dəfə
həlhələ /I, 165/
mərhələ /III, 13/
məsələ /II, 42/2 dəfə
əzbərlə /I, 40/
tərlə /I, 40/
çərlə /I, 40/
bəslə /III, 129/
bilə-bilə /I, 233/
dil-dilə /zərf. III, 81/
gilə /III, 81/
pürsilə /III, 81/
eylə /eyləmək. III, 130/ 2 dəfə
neylə /nə eylə. III, 92/
söylə /III, 92/ 3 dəfə
həngamə /III, 15/
əmmamə /I, 126/
camə /III, 15/2 dəfə
dünimə /I, 116/
məzmumə /III, 31/
girişmə /I, 57/
nə / ? III, 43/3 dəfə
divanə /I, 90/ 5 dəfə
pərvanə /III, 80/3 dəfə
qanə-qanə /qana-qana. I, 152/
aşıqanə /III, 61/
danə /III, 80/ 3 dəfə
səddanə /III, 73/
mərdanə /III, 16/2 dəfə
dürdanə /III, 43/
fərzanə /III, 131/
nanə /I, 88/

biganə /III, 80/ 3 dəfə
lanə /I, 73/
qafilanə /I, 152/
zəmanə /I, 152/
peymanə /III, 73/
məhmumanə /III, 24/
məhrumanə /III, 24/
məsumanə /III, 24/
cananə /I, 148/
əhraranə /III, 43/
təranə /II, 72/
viranə /III, 13/ 5 dəfə
əfsanə /III, 43/
məstanə /I, 91/
xanə /III, 13/4 dəfə
meyxanə /III, 73/
hərəmxanə /III, 129/ 2 dəfə
həmxanə /III, 80/
qiraətəxanə /I, 143/
bütəxanə /III, 80/
bəhanə /I, 88/
şanə /III, 80/ 2 dəfə
kaşanə /I, 148/
yenə /II, 175/ 3 dəfə
gənə /I, 168/
nəməənə? /II, 23/
nənə /I, 168/
sənə / il. II, 175/
ənənə /II, 175/
xəzinə /III, 15/
sinə /III, 15/
ibarə /I, 103/
avarə /II, 36/ 3 dəfə
həmvarə /II, 37/

qarə /qara. II, 152/5 dəfə
üzüqarə /III, 68/
nəzarə /I, 103/
həzarə /III, 61/
imarə /III, 12/
parə /para-pul. I, 147/
parə /parça. I, 208/
şərarə /III, 12/
sitarə /III, 61/
çarə /I, 152/ 8 dəfə
biçarə /II, 36/ 9 dəfə
məqbərə /III, 112/
heyvərə /I, 212/
kərə /kərrə. III, 97/ 3 dəfə
məsxərə /I, 212/ 2 dəfə
pəncərə /I, 47/
birdən-birə /I, 212/ 2 dəfə
yorta-yügürə /I, 223/
dəstə /III, 104/
istə /III, 129/ 2 dəfə
üst-üstə /III, 104/
əlbəttə /I, 189/
küftə /II, 193/
aşüftə /III, 125/
süftə /II, 193/
xüftə /III, 125/
aşüftə /I, 57/
baziçə /I, 156/
gecə /I, 65/
necə /I, 65/ 2 dəfə
öyləcə /I, 143/
şkəncə /II, 178/
əndişə /III, 14/
tişə /III, 14/

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “Z” DAYAQLI QAFİYƏLƏR

az/azmaq. I, 126/ 4 dəfə
bir az /II, 59/
beçəbaz /II, 59/
xoşavaz /III, 132/
dilnəvaz /III, 133/
pişvaz /III, 132/ 2 dəfə
Vladqafqaz /III, 15/
ğaz /I, 126/
ağaz /III, 61/ 2 dəfə
kağaz /I, 214/
boğaz /I, 214/
loğaz /I, 214/
bədiəpərdaz /III, 61/
təranəpərdaz /III, 61/
ezaz /III, 15/ 2 dəfə
yaz/fəsl. III, 95/ 2 dəfə
yaz/yazmaq. I, 233/ 21 dəfə
niyaz /II, 30/5 dəfə
biniyaz /III, 126/ 3 dəfə
nəməz /III, 127/ 5 dəfə
əhli-nəməz /II, 59/
dəstəməz /I, 164/
utanmaz /I, 46/
naz /III, 124/ 6 dəfə
tənnaz /II, 9/
raz /III, 15/ 3 dəfə
istiqrəz /II, 49/
təraz /I, 164/
sərfəraz /III, 100/ 6 dəfə
zirəz /II, 59/ 3 dəfə
tirəz /III, 132/

gərdənfəraz /III, 132/
sərfəraz /III, 133/
saz /III, 126/ 3 dəfə
dəmsaz /II, 9/
mümtaz /III, 15/ 2 dəfə
əhli-məcaz /I, 164/
ecaz /III, 61/
əz/əzmək. I, 41/
gəz/gözmək. I, 41/ 4 dəfə
dilbilməz /I, 39/
gülməz/sifət. I, 39/
ərəz /I, 94/
qərəz /I, 94/
mərəz /I, 94/
biz /I, 125/ 3 dəfə
biz-biz /III, 42/
fərəhbiz /I, 69/
diz /I, 168/
əziz /III, 93/
dəhliz /I, 69/
ləbriz /I, 69/
Təbriz/xüsusi ad. I, 69/
siz /I, 125/ 3 dəfə
beyinsiz /I, 51/
dersiz /I, 51/
nimxiz /I, 69/
naçiz /III, 121/
öz /I, 230/ müxtəlif şəkilçilərlə 17 dəfə
göz /I, 230/ müxtəlif şəkilçilərlə 22 dəfə
qaş-göz /II-90/
söz /II, 74/ 18 dəfə
donquz /III, 94/
ruz /III, 13/
bruz /III, 13/

üz /III, 42/ 7 dəfə
düz /I, 106/ 2 dəfə
gündüz /I, 174/
yüz-yüz /I, 106/
öküz /II, 74/ 2 dəfə

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “İ” DAYAQLI QAFİYƏLƏR

adi/adət edən. III, 114/
indi /I, 180/
qazi /I, 126/ 2 dəfə
yazi/yazı. I, 49/
riyazi /I, 126/
mazi /II, 50/
razi /II, 49/
ərazi /I, 126/
məcazi /I, 188/
hicazi /I, 188/
dayı/dayı. I, 159/
fədayi /I, 159/
kərbəlayi /I, 159/
vəfayi /I, 159/
ali /I, 97/ 4 dəfə
xali /I, 37/
hali /III, 87/
bəli /II, 23/
Kəlbəli/xüsusi ad. II, 152/
Vəli/xüsusi ad. II, 23/
dəli /II, 152/
Məndəli/Məhəmməd Əli. I, 173/
zəli /I, 173/
gülməli/sifət. II, 152/
ikidilli/ikiüzlü. I, 201/
milli /I, 201/
cavidani /III, 36/
məani /III, 61/
asimani /III, 61/
osmani /II, 87/
fani /III, 36/ 2 dəfə

ruhani /III, 198/
bari /I, 106/ 3 dəfə
cari /III, 107/ 2 dəfə
geri /II, 134/
dəri /II, 134/
ötəri/üçün, görə. I, 176/
müştəri /I, 186/ 2 dəfə
cəri /I, 186/
iri /I, 198/
biri/bir nəfər. I, 198/ 2 dəfə
diri /I, 198/
Piri/xüsusi ad. II, 134/
siyasi /I, 173/
qanuni-əsasi /I, 173/
xəlvəti /I, 153/
ilahi /III, 24/ 8 dəfə
kəmahı /III, 24/
rahi /I, 210/
keçi /I, 47/ 2 dəfə
qıyqacı /III, 82/
naci /III, 187/
haci /III, 82/
kişi /III, 104/ 4 dəfə

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “I” DAYAQLI QAFİYƏLƏR

babı /II, 23/ 8 dəfə
qulları /II, 24/ 8 dəfə
urusbaşdı/urusbaşlı. I, 204/
başıdaşdı/başıdaşlı /I, 219/ 2 dəfə
yaşdı/yaşlı. I, 204/
saşdı/saşlı. I, 204/
dayı /II, 59/
kəblayı /II, 59/
hərcayı /II, 59/
qapalı /I, 103/
haralı /I, 103/
dəliqanlı /II, 161/
milyanlı/milyonlu. II, 170/
ərkanlı /II, 170/
samanlı /II, 170/
imanlı /II, 161/
osmanlı /II, 52/
canlı /II, 161/
şanlı /II, 170/
quranlı /II, 170/
izanlı /II, 52/
hamı /I, 68/
tanı /III, 47/ 4 dəfə
qlasrı /II, 160/
barı /I, 143/ 2 dəfə
qarı/
darı /I, 89/ 2 dəfə
sarı/tərəf. III, 97/
tarı/tarı. I, 52/
yuxarı /I, 143/ 2 dəfə
naşı/nabələd. I, 153/

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “Y” DAYAQLI QAFİYƏLƏR

ay/vaxt. I, 90/ 6 dəfə
əlif-bay/əlifba. I, 138/
vay /III, 116/ 3 dəfə
əzvay /I, 72/
axvay /II, 189/
oxqay /I, 90/ 4 dəfə
yay /I, 72/ 4 dəfə
mumyay /I, 72/
lay-lay /I, 113/ 3 dəfə
nəy/nəy I, 192/
pay /II, 189/ 4 dəfə
haray /III, 116/
urray /I, 192/
tay /I, 103/
tay-tay /I, 76/
hay-hay /I, 72/
çay/nəhr. II, 6/
çay/içilən. II, 42/
əlif-bey /I, 212/
zey /I, 97/
yey /“y” hərfi I, 212/
Kcy/şah. I, 214/ 2 dəfə
key/küt. I, 55/
gey/geymək. I, 183/
yubley/yubiley /II, 183/ 2 dəfə
mey/şərab. I, 215/
Məyamey/şəhər. I, 214/
nikpey /III, 127/
Rey/ölkə. I, 215/ 6 dəfə
tey /yolları keçib getmək. II, 183/
hey/nida sözü. I, 214/

hey/"h" hərfi I, 56/
çey /I, 97/
şey /I, 214/ 6 dəfə
dəy/dəymək. III, 95/
oy/göz oymaq. I, 220/
qoy /I, 220/ 2 dəfə
doy /I, 68/
soy /I, 220/ 2 dəfə
göy/səma. III, 94/
buy/qoxu. I, 175/
muy/saç, tük. I, 57/
ruy/üz. I, 57/
xuy/xasiyyət. I, 175/

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “K” VƏ “G” DAYAQLI QAFİYƏLƏR

bak /III, 77/
bibak I, 107/
çalak /I, 100/ 4 dəfə
həlak /II, 166/
dəllək /I, 152/
əmlək /III, 14/ 3 dəfə
əflək /III, 62/ 2 dəfə
namnak /III, 77/
xətərnək /I, 49/
pək /I, 100/ 5 dəfə
mömini-pək /I, 232/
idrək /III, 62/ 3 dəfə
biidrək /II, 70/
ətrək /III, 43/
tak /III, 77/
xək /III, 14/ 7 dəfə
Zöhhək/xüsusi ad. III, 77/ 2 dəfə
çək /III, 77/ 2 dəfə
xatak /III, 77/ 2 dəfə
ək/əkmək. III, 102/
Ətabək/xüsusi ad. I, 94/
bəbək /I, 108/ 2 dəfə
təzək /I, 206/
düzək /I, 206/
fələk /I, 82/
bilək /II, 102/
dilək /II, 102/
demək /II, 125/ 2 dəfə
yemək /I, 108/ 2 dəfə
əmək /I, 88/
kömək /I, 206/

hənək /II, 125/
inək /I, 206/
dərək /II, 83/
dirək /I, 230/
gərək /I, 230/
çərək /I, 44/
zirək /II, 191/
çörək /I, 230/
ürək /I, 206/ 2 dəfə
dürək /II, 191/
kürək /I, 206/
türək/türk. II, 191/
tək /I, 94/
çök /III, 102/ 2 dəfə
ləçək /III, 93/
çiçək /III, 93/
bişək /II, 192/
eşşək /II, 192/
əyyarəlik /I, 65/
fərralik /I, 65/
eşik /I, 224/
beşik /I, 224/ 2 dəfə
deşik /I, 224/
keşik /I, 224/ 2 dəfə
yük /II, 58/
tük /II, 58/
ləng /I, 182/
pələng /I, 182/
səpələng /I, 182/
rəng /I, 128/
zirəng /I, 182/
təng /I, 194/ 2 dəfə
hövsələtəng /I, 182/
diltəng /III, 41/

cəfəng /I, 182/
tütəng /I, 194/ 3 dəfə
nəhəng /I, 182/
sərhəng /I, 192/
cəng /I, 194/ 7 dəfə
qəşəng /I, 182/
fişəng /I, 192/

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “L” DAYAQLI QAFİYƏLƏR

al/fel. III, 112/ 10 dəfə
bal /I, 65/
iqbal /III, 87/ 3 dəfə
istiqlal /III, 21/
vəbal /I, 37/
əhval /III, 104/ 9 dəfə
xoşəhval /I, 167/
əqval /II, 116/ 2 dəfə
zəval /III, 35/ 3 dəfə
əmvəl /III, 21/ 2 dəfə
minval /III, 94/ 3 dəfə
qaval /I, 65/
qal/fel. I, 152/ 12 dəfə
qal/söz. II, 117/ 2 dəfə
baqqal /I, 167/ 9 dəfə
saqqal /I, 167/ 2 dəfə
məqal /III, 87/
əsqal /III, 21/ 2 dəfə
qoğal /I, 65/
əşğal /II, 116/
dal/dalmağ /II, 68/
dal/arxa, sonrası. II, 117/
dal/dala qalmağ. I, 48/ 6 dəfə
əbdal /II, 188/
ctidal /III, 31/
cidal /I, 195/
məqal /II, 59/
nikməal /I, 59/
Zal/xüsusi ad. I, 168/
azal/azalmağ. I, 64/
ibzal /II, 151/

infial /I, 136/
yal/saç. II, 30/
əyal /II, 26/
xəyal /II, 59/ 8 dəfə
bixəyal /III, 40/
kal/dəyməmiş. I, 37/
əşkal /II, 116/
lal /III, 61/
istiqlal /III, 21/
kəlal /I, 128/ 2 dəfə
məlal /I, 128/ 7 dəfə
türməlal /I, 125/
səlal /I, 136/
həlal /I, 37/
cəlal /I, 103/ 5 dəfə
izlal/azdırma. II, 133/
hilal /III, 35/
zülal /III, 35/
iclal /I, 193/
mal /I, 167/ 8 dəfə
amal /III, 21/ 5 dəfə
ikmal /II, 151/ 2 dəfə
mal-mal /I, 167/
pamal /I, 168/
kəmal /III, 31/ 4 dəfə
cəmal /II, 26/ 4 dəfə
ehtimal /III, 100/
ehmal /I, 168/ 3 dəfə
əmal /II, 151/ 2 dəfə
mənal /I, 104/ 2 dəfə
daral/daralmağ. I, 104/
sal/salmağ. I, 155/ 6 dəfə
misal /I, 59/
əmsal /III, 21/ 4 dəfə

timsal /I, 167/
vüsal/ya visal. I, 136/ 2 dəfə
motal/dəri. I, 103/
sual /III, 104/ 8 dəfə
fal /I, 167/
iğfal /II, 133/ 2 dəfə
ətfaI /III, 87/ 2 dəfə
qəffal /I, 207/
hal /II, 60/ 18 dəfə
məhal /III, 40/
xəstəhal /II, 11/
ərzi-hal /I, 129/
nihal /III, 39/
irtihal /II, 11/
əlhal /III, 61/
pərişanhal /III, 104/
dərhal /II, 101/ 2 dəfə
xoşhal /III, 87/ 2 dəfə
çal/çalmaq, oğurlamaq. II, 68/ 3 dəfə
çal/musiqi. I, 210/
məcal /III, 31/ 2 dəfə
qocal /I, 62/
əfal /II, 116/ 2 dəfə
el/xalq. I, 233/ 2 dəfə
bel /I, 49/
yel/külək II, 170/ 2 dəfə
sel /III, 93/ 2 dəfə
tel /I, 234/
tel-tel /III, 93/
fel/hiylə. I, 234/
keyl/ölçü qabr. I, 203/
keyl-keyl /III, 128/
leyl /I, 203/
meyl /III, 109/ 2 dəfə

seyI /III, 111/ 2 dəfə
tüfeyI /III, 111/
xeyI /I, 203/
xeyI-xeyI /III, 128/
əl /I, 210/ 8 dəfə
əl-əl /I, 36/
çömbəl /III, 97/
ləqəl /I, 144/
dəcəl /I, 45/
bibiadəl /II, 170/
gödəl /I, 128/
əzəl /I, 210/
gözəl /II, 170/
düzəl /I, 128/
hiyəI /I, 210/ 2 dəfə
heykəl /I, 36/
gəl /III, 97/ 2 dəfə
əngəl /I, 173/
çəngəl /I, 166/ 2 dəfə
əməl /I, 144/ 4 dəfə
filməsəl /I, 216/ 2 dəfə
məəttəl /I, 36/
müqəffəl /I, 36/
məhəl /I, 38/
əcəl /I, 210/ 2 dəfə
dincəl /II, 59/
il /III, 110/
zail /I, 38/
mail /I, 38/ 3 dəfə
nail /III, 64/
vəsail /III, 64/
bil /I, 206/ 7 dəfə
Babil/ xüsusi ad. III, 81/
əbabil /I, 186/

təvil /III, 199/
aql /I, 64/
dil /III, 129/ 6 dəfə
xunindil /III, 130/
cəzil /III, 199/
mənzil /III, 58/
qəmmayil /III, 41/
deyil /III, 41/
əyil /I, 179/
kakil/doğrusu, kakül. III, 81/
təşkil /II, 183/ 2 dəfə
müşkil /III, 58/ 2 dəfə
nisgil /I, 201/
cəmil /III, 115/ 2 dəfə
çernil /III, 41/
sil /I, 179/ 3 dəfə
vasil /II, 50/
əksil /I, 233/
hasil /III, 50/ 2 dəfə
təhsil /III, 115/
fil /I, 186/
sahil /III, 81/
cahil /I, 64/
biçil /II, 110/
kiçil /II, 110/
təbcil /II, 183/
siccil /I, 186/
təcil /I, 186/
qıl/qılmaq. II, 8/
ayıl /I, 152/
sayıl /II, 59/
tapıl /I, 64/
darıl /I, 175/
yarıl /I, 175/

sarı /I, 175/
ayrıl /I, 232/
qırıl /I, 116/
yıxıl /I, 208/
sıxıl /I, 208/
açıl /III, 88/ 4 dəfə
qaçıl /III, 88/ 4 dəfə
saçıl /I, 92/ 4 dəfə
ol/fel. I, 165/ 30 dəfə
uşqol/məktəb. I, 165/
dol/fel. I, 183/ 16 dəfə
yol/yolmaq. I, 151/
yol/isim. I, 165/ 2 dəfə
sol/solmaq. II, 18/2 dəfə
öl /I, 46/ 3 dəfə
çöl /I, 15/ 2 dəfə
bul/tap. /III, 48/ 3 dəfə
məqbul /I, 104/ 2 dəfə
qovul/fel. I, 210/
qul /III, 99/
məqul /II, 183/ 2 dəfə
oğul /III, 99/ 3 dəfə
doğul /I, 105/
məşğul /I, 100/ 2 dəfə
məfzul /I, 113/
pul-mul /I, 104/
pul /III, 105/ 7 dəfə
yorul /I, 116/
konsul /II, 132/
məchul /I, 104
üzül /I, 46/
düzül /I, 46/
dəyül /II, 178/
söyül /II, 178/

sökül /I, 178/
tökül /I, 178/
bükül /I, 178/
“Kəşkül” /jurnal. /II, 183/
könül /III, 109/
gül/gülmək. I, 106/ 7 dəfə
gül/çiçək. I, 106/ 2 dəfə

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “M” DAYAQLI QAFİYƏLƏR

am/avam. /III, 128/ 2 dəfə
avam /I, 227/ 14 dəfə
Qəvam/xüsusi ad. /II, 82/
dəvam/davam. III, 34/ 4 dəfə
bidəvam /II, 180/
həvam/həşərat. I, 227/
məqam /I, 228/ 5 dəfə
dam/evin damı. I, 176/
adam /I, 46/
yaşaram /II, 8/
iqdam /III, 50/ 10 dəfə
müdam /III, 124/ 2 dəfə
əyyam /I, 179/ 10 dəfə
qiyam /I, 186/ 2 dəfə
kam /I, 85/ 9 dəfə
şadkam /III, 134/
fərxəndəkam /III, 127/
məstkam /II, 179/
elam /II, 84/ 3 dəfə
kəlam /II, 171/ 6 dəfə
həmkəlam /III, 129/
salam /I, 149/
səlam/salam. /III, 127/ 4 dəfə
vəssəlam /II, 171/
islam /II, 13/ 12 dəfə
qulam /I, 228/
tamam /I, 149/ 2 dəfə
təmam/tamam. /I, 70/ 6 dəfə
bittəmam /I, 186/
imam /I, 68/
bilehtimam /II, 43/

nam /I, 85/ 7 dəfə
bədnam /I, 180/
ənam/insalar. /II, 166/
ənam /II, 155/ 2 dəfə
zindənam /III, 134/
mənam /röya. I, 228/
gümnam /I, 177/
dilərnam /III, 46/ 2 dəfə
teleqram /I, 149/
məram /I, 227/ 4 dəfə
həram/haram. /II, 13/4 dəfə
kiram /II, 171/
ehtiram /II, 43/ 3 dəfə
bayram /II, 155/ 4 dəfə
ikram /I, 85/ 3 dəfə
xuram /I, 55/
xüräm /III, 37/ 5 dəfə
chram /I, 180/
əcram /I, 59/
Səmsam/xüsusi ad. /II, 84/
tam /II, 84/ 3 dəfə
nilfam /III, 133/
xam /I, 179/ 7 dəfə
övham /I, 179/
ifham /II, 75/ 2 dəfə
cam /I, 59/
əncam /III, 50/ 3 dəfə
sərəncam /II, 10/ 2 dəfə
şam /III, 128/ 6 dəfə
bəm /III, 42/
dəm/vaxt /III, 198/
adəm /I, 51/ 3 dəfə
dəmadəm /I, 39/
ədəm /II, 40/

qədəm /III, 132/
sabitqədəm /II, 40/
həmdəm /I, 39/
qəm /III, 14/ 9 dəfə
rəqəm /I, 219/ 2 dəfə
həmqəm /I, 65/
münəzzəm /III, 25/
əzəm /II, 189/ 3 dəfə
kəm /II, 189/ 2 dəfə
aləm /III, 13/ 6 dəfə
ələm/qəm. /III, 126/ 2 dəfə
qələm /III, 41/ 2 dəfə
müsəməm /II, 189/
müəmməm /I, 113/
Dədənəm/Gizli imza. /I, 56/
sənəm /II, 80/
zibasənəm /II, 40/
bəcəhənnəm /I, 65/ 3 dəfə
kərəm /I, 219/ 2 dəfə
möhtərəm /I, 56/ 3 dəfə
hərəm /I, 65/
dirəm /III, 132/
əkrəm /III, 25/
məhərrəm/ay. /II, 189/
xürrəm /I, 65/
qəsəm /I, 219/
sərsəm /II, 85/
matəm /III, 13/ 4 dəfə
sitəm /I, 133/
bahəm /I, 51/
fərəhəm /I, 39/
bəhəm /III, 126/
bərham /I, 113/
dərham /II, 189/

Cəm/xüsusi ad. /II, 189/ 2 dəfə
əcəm /III, 133/
mütəncəm /I, 113/
həşəm /II, 40/
daim /I, 44/
bim /I, 116/
xadim /III, 129/
qədim /I, 116/
nədim /II, 183/
azim /III, 123/
mülazim /III, 123/
əzim /II, 188/ 2 dəfə
bəzm /I, 126/
rəzm /I, 126/
həzm /I, 126/
mülayim /I, 44/
kim/"ki" bağlayıcısı. I, 49/
hər kim /"kəs" mənasında. I, 49/
alim /II, 32/
zalim /II, 157/
məzalim /II, 157/
Səlim/xüsusi ad. /I, 116/
təlim /I, 46/
Kərim/xüsusi ad. /II, 24/
təkrim /I, 46/
ıldırım /III, 94/
dəri-elm /II, 7/
xəridari-elm /II, 7/
lüzum /II, 15/
məzlum /I, 36/
ülum /II, 41/ 3 dəfə
məlum /III, 116/ 2 dəfə
məznum /I, 36/
ümum /I, 60/

bilümunum /II, 41/
rüsum /I, 60/ 2 dəfə
məsum /III, 59/ 3 dəfə
məvhum /I, 36/
lühum/ətlər. /I, 60/
məfhum /II, 184/
hücum /III, 116/ 3 dəfə
şum/şumlamaq. /III, 96/
şum/uğursuz. nəhs. /III, 114/
məşum /III, 59/
rəhm /I, 87/
səhm /I, 87/
fəhm /I, 87/

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “N” DAYAQLI QAFİYƏLƏR

an/ləhzə. /III, 102/ 4 dəfə
an/xatırla. /I, 210/
ban/ətirli maddə. /III, 132/
qaban /II, 24/
daban /I, 94/
yaban /II, 24/
biyaban /I, 118/ 2 dəfə
balaban /I, 50/
şitaban /II, 168/
bağban /III, 102/
zəban /III, 130/ 2 dəfə
həməzəban /II, 20/
Tükəzəban/xüsusi ad. /II, 9/ 3 dəfə
mehriban /III, 123/ 2 dəfə
pasiban /II, 179/
silsiləcünban /I, 220/ 2 dəfə
məsxərəcünban /I, 212/
çəban /III, 116/ 4 dəfə
Xançəban/yer adı. /II, 34/
dərban /II, 38/ 2 dəfə
qurban /II, 112/ 27 dəfə
Qurban /xüsusi ad. /I, 160/
nikəhban /I, 83/
avan/anlar. /I, 137/
dəvan /I, 192/ 2 dəfə
firavan /II, 118/ 3 dəfə
rəvan /I, 192/ 9 dəfə
pəhləvan /III, 123/ 6 dəfə
pəzvan/taqət. /I, 208/
natavan /III, 61/
cəvan /I, 161/ 28 dəfə

novcavan /III, 133/ 3 dəfə
rizvan /I, 228/
eyvan /I, 230/ 3 dəfə
heyvan /I, 207/ 6 dəfə
əkvan /I, 177/
əlvan /I, 183/ 4 dəfə
pəlvan/pəhlivan. I, 161/
ünvan /II, 30/ 7 dəfə
karvan /I, 163/
Şirvan /III, 11/ 12 dəfə
nisvan /II, 161/ 4 dəfə
ixvan /I, 157/
əvan /II, 66/
qan /I, 161/ 64 dəfə
qandır/doyunca içirt. /II, 61/
xaqan /I, 219/
soyuqqan/soyuqqanlı. /I, 141/
xulqan/xuliqan. /I, 202/
ciyərqan/övlad. /I, 61/
dehqan /III, 109/ 4 dəfə
sorağan/xortdan. /I, 175/
fəğan /I, 161/ 9 dəfə
qazğan /I, 183/
yorğan /I, 102/ 4 dəfə
əfğan /III, 14/ 8 dəfə
dan/danmaq. /II, 41/ 7 dəfə
nadan /II, 152/ 6 dəfə
yəzdan /III, 130/
meydan /I, 116/ 14 dəfə
xakdan /I, 185/
nikdan /III, 134/
addan /I, 171/ 4 dəfə
qələmdan /I, 199/
müstəməndan /I, 113/

xəndan /II, 168/ 2 dəfə

süxəndan /I, 141/

zindan /I, 161/ 2 dəfə

sərgərdan /III, 13/

ordan/oradan deməkdir, əslində bu qeyri-qanuni qafiyədir/

sözün kökü “ora”dır, yəni “a” dayaqlı qafiyədir.

Sabir burada canlı dilə əsaslanıb /I, 102/

xortdan /I, 118/

çoxdan /I, 102/

vicdan /I, 125/ 17 dəfə

cibişdan /I, 113/ 6 dəfə /Qəribə sözdür/

anbəan /III, 64/

azan/azmaqdan. /I, 86/ 2 dəfə

qazan/qab. /II, 190/ 5 dəfə

qazan/fel. /I, 106/ 4 dəfə

yazan /I, 86/ 3 dəfə feli sifətdən çox vaxt qafiyə olmur/

irəməzan /II, 190/ Rəməzan sözündən canlı dil tələffüzü ilə istifadə. Sabirdə belə priyoma az təsadüf edilmir/

xəzan /I, 233/

mizan /I, 70/

rizan /III, 39/

ərzan /II, 172/

uzan /I, 190/ 2 dəfə

suzan /III, 79/ 3 dəfə

ehzan /I, 40/

yan/müxtəlif qrammatik formalarda “yanmaq” fe-lindən /I, 175/ 21 dəfə

yan/böyür, səmt. /I, 154/ 2 dəfə

yan/tərəf, yer. /I, 144/ 6 dəfə

dayan /II, 170/ 8 dəfə

nümayan /I, 203/

payan /III, 15/ 2 dəfə

şayan /III, 64/ 10 dəfə

sibyan /I, 157/

tibyan /I, 125/

tüğyan /II, 14/ 2 dəfə

ədyan /III, 27/

hədyan /I, 155/ 14 dəfə

əyan /I, 161/ 17 dəfə

bəyan /III, 133/ 8 dəfə

xoşbəyan /III, 61/

cərəyan /III, 15/

ziyan /I, 82/ 6 dəfə

piyan /I, 161/

kufiyan /III, 35/

çiyan /I, 50/ Sabirin burada “bir xırda çiyandır” yazdığı nəşrlərində təhrif edilərək “bir xırda yan dur” edilmişdir.

xüldeşyan /III, 24/

qəlyan /I, 183/ 6 dəfə

Səlyan/şəhər. /I, 144/

milyan/milyon. /I, 156/ 13 dəfə

hər kəsin “milyon” deyib, milyon da yazdığını Sabir qafiyə xatirinə 13 dəfə milyan yazmışdır.

islamyən /III, 39/

həmyən /I, 53/

rumyən /I, 57/

oyan /I, 191/ 8 dəfə

boyan /III, 98/ 2 dəfə

qoyan /I, 49/ 2 dəfə

giryən /III, 14/ 9 dəfə

üryən /I, 108/ 2 dəfə

pisyan /II, 169/

üşyan /I, 212/ 3 dəfə

pyan /III, 40/

oxuyan /I, 51/ 2 dəfə
cuyan /II, 168/
öyan /I, 184/ 13 dəfə
kan /I, 193/
məkan /I, 130/ 6 dəfə
cənnətməkan /III, 24/
jaləçəkan /I, 130/
dükkən /II, 167/ 3 dəfə Dükən sözünün burada iki
“kk” ilə yazılması mirasının vəzninə xidmət edir/.
vulkan /I, 118/
imkan /III, 79/ 8 dəfə
ərkan /II, 168/ 4 dəfə
dükan /III, 114/
şayəgan /I, 135/
alan /I, 64/
zorbəlan /I, 231/
qalan /I, 88/ 2 dəfə
daldalan /I, 122/
Mozalan/gizli imza. /I, 50/ 3 dəfə
yalan /III, 117/ 4 dəfə
nalan /II, 39/ 15 dəfə
talan /I, 116/ 5 dəfə
çalan /I, 49/
qurcalan /I, 231/
ucalan /I, 35/
tovlan /I, 172/
cövlan /I, 159/ 11 dəfə
oğlan /I, 161/ 14 dəfə
odlan /I, 100/ 2 dəfə
xizlan /I, 162/
plan /I, 221/ 2 dəfə
mügilan /I, 118/
fılan /I, 163/ 5 dəfə
sallan /II, 134/

qırxmallan /II, 134/
hallan /II, 134/
dolan/dolanmaqdan gələn bu söz I cilddə səh. 35,
88, 91, 94, 122, 201 və 231-də qafiyələrdə müxtəlif
mənalarda işlənmiş/
parlaman /II, 34/
xuraman /I, 61/
saman/dövlət, sərvət. /I, 184/ 14 dəfə
haman/və həman. /III, 12 və 125/ 13 dəfə
ələman /II, 88/ 2 dəfə
darülaman /II, 28/
şadman /III, 127/ 2 dəfə
iman /I, 199/ 20 dəfə
bədiman /I, 213/
Nəriman/“Şahnamə”nin qəhrəmanlarından. /II, 169/
asiman /I, 185/ 2 dəfə
yetiman /I, 156/
pəşiman/pəşman. /I, 36/ 2 dəfə
Süleyman/peyğəmbər. /III, 79/ 2 dəfə
peyman /I, 200/ 5 dəfə
müsəlman /I, 199/ 32 dəfə
namüsəlman /I, 203/
qılman /II, 31/ 5 dəfə
əmman /I, 102/ Bu sözün imlasını Sabir, ifadəyə
qırvət vermək üçün qəsdən dəyişdirir: “Çalsa əq-
rəb də hənuz cələməz əmman, ölübə!”
ümman /I, 141/
dərman /II, 167/ 8 dəfə
fərman /I, 184/ 8 dəfə
fərman /I, 184/ 25 dəfə
dolən /III, 78/ Dolanmaq mənasında:
“Dövri-qəmərdə əqrəbi-zülfün dolanması”: qə-
nər gözəlin üzü, əqrəb saçlarıdır.
toplan /I, 171/

fırlan /I, 213/

aslan /I, 167/ 3 dəfə

bütlan /I, 199/ 2 dəfə

bulan /I, 88/ 3 dəfə

sulan /I, 231/ “Başqası pul sanyanda bunun ağzı sulandır”. Qafiyələrdə məna ikinci dərəcəli məsələdir, çünki onların mənaları mətndə müəyyənləşir. Lüğətdə qafiyələrin yalnız tipologiyası və texnikası öyrənilir. Çox zaman qafiyə sözləri şəkilçilərindən ayrıldığı üçün mücərrəd lüğətdən onların tekstoloji mənasını bilmək çətin olur.

elan /I, 199/ 3 dəfə

aman /I, 194/ 15 dəfə

zaman /III, 129/ 21 dəfə

dərzaman /III, 132/ 2 dəfə

yaman /II, 28/ 18 dəfə

kaman /I, 221/ 2 dəfə Bu söz “Hophopnamə”də həm “kəman” /I, 221/ həm də “kaman” şöklində /I, 144/ getmişdir.

dəyirman /II, 37/ 4 dəfə

hirman /II, 36/ 3 dəfə

xırman /I, 209/

duman /I, 94/

güman /I, 193/ 3 dəfə

bəgüman /I, 163/ 2 dəfə

bigüman /III, 123/

tərcüman /I, 40/

mehman /II, 112/ 4 dəfə

düşman /I, 212/ Sabir qafiyə xətinə bəzən ikiimlaliyə özünə icazə verir: Burada “düşman” yazır, III, 45-də düşmən.

Neman/xüsusi ad. II, 161/

izan /I, 78/

əlan /III, 34/

iman /III, 59/ 2 dəfə

nan /I, 199/ 9 dəfə

canan /II, 157/ 2 dəfə

inan /II, 28/ 18 dəfə

cinan /III, 24/ 2 dəfə

inan /I, 192/

həminan /III, 122/

pay-atonnan /I, 102/ Bu söz ədəbi dilimizdə: “pah atan ilə” şöklində yazılsa, qafiyə “ata” olmalı. Amma canlı dildə bu /atonnan/ demək olar ikiləşir və bu şökildə şərti olaraq qafiyə sayıla bilər.

qapan/qapanmaq. /I, 59/ 7 dəfə

sapan /I, 63/ Sabirin bu, “Adətimiz daş idi dəvə günü” adlı şeri qafiyəşünəşliq baxımından xüsusi bir hadisədir. Bu “sapan”, fəğan, can, cəvan, yaman, aman... qafiyələrinə daxili qafiyələr də deyə bilər, amma bunlardan sonra gələn “neytral” sözlər bu hökmə icazə vermir. Bu Sabirin icadıdır.

baran /III, 47/ 3 dəfə

baran/yaranmaqdan. /I, 60/

baran/dostlar. /III, 216/

lantaran /II, 28/

dövrən /I, 209/ 16 dəfə

nigəran /I, 82/ 3 dəfə

İran /II, 66/ 16 dəfə

virən /II, 14/ 15 dəfə

nirən /I, 125/

ayrən /I, 210/

erən /I, 66/

heyrən /III, 13/ 4 dəfə

ceyrən /I, 141/

şükran /III, 47/

kamrən /III, 133/

imrən /I, 156/

hökmran /III, 127/
boran /II, 170/
bürran /I, 173/ 3 dəfə
güran /I, 118/ 3 dəfə
patran /I, 66/ 2 dəfə Sabir "milyon" sözünü "mil-
yan" etdiyi kimi, "patron" sözünü də "patran" etmişdir.
küfran /I, 213/ 2 dəfə
Tehran /I, 210/ 3 dəfə
böhran /II, 67/
hicran /III, 56/
san/sanmaqdan /II, 41/ 6 dəfə
asan /II, 168/ 11 dəfə
Xorasan/yer adı. /III, 11/
nöqsan /I, 78/ 2 dəfə
ikrahəsən /I, 85/
lisan /I, 185/ 2 dəfə
yeksan /II, 14/ 4 dəfə
insan /III, 47/ 37 dəfə
usan /I, 208/ 15 dəfə
olusan/olarsən əvəzinə canlı dildən, /II, 18/ Qafi-
yədə xüsusiyyət.
ehsan /I, 230/ 28 dəfə
övtan /I, 199/
kötan /I, 221/
şeytan /II, 98/ 6 dəfə
qoltan /I, 116/
soltan /II, 112/ 3 dəfə
dastan /I, 161/ 2 dəfə
dəstan/dəstan əvəzinə /II, 167/
tazəpərəstan /I, 110/
"Dəbistan" /I, 110/
dəbistan /I, 213/ 2 dəfə
ədəbistan /I, 110/
neystan /I, 110/

asitan /I, 110/
Təbəristan/yer adı. /I, 173/
bostan /I, 110/ 3 dəfə
gülüstan /I, 110/ 5 dəfə
fəttan /I, 84/
utan /I, 191/ 15 dəfə
üftan /III, 39/
böhtan /III, 46/ 5 dəfə
irfan /II, 104/ 16 dəfə
tufan /III, 12/ 6 dəfə
xan /III, 27/ 15 dəfə
xan-xan /I, 98/
sənaxan /I, 40/
rövzəxan /II, 24/
mərsiyəxan /II, 59/
külxan /II, 153/
Səttarxan/məşhur. /II, 44/ 6 dəfə
xahan /III, 39/
dəhan /I, 83/
qönçədahan /II, 59/ Kitabda "qönçədəhən" getmiş.
Sabirin qafiyəsi təhrif edilmişdir: bunun qafiyədəşi
"can"dır, buna görə "dəhən" deyil, "dahan" olmalıdır.
nagəhan /I, 94/ 3 dəfə
imtəhan /III, 89/ 4 dəfə
İsfəhan/şəhər. /II, 34/
cəhan/cahan. /III, 127/ 12 dəfə
nihan /II, 36/ 4 dəfə
reyhan /II, 170/ 4 dəfə
pünhan /I, 172/ 3 dəfə
can /III, 79/ 72 dəfə
nimcan /II, 170/
badımcən /I, 183/ 3 dəfə
Zəncən/yer adı. /II, 66/
fısincən /I, 183/ 6 dəfə

fıncan /I, 183/ 3 dəfə
şan /III, 39/ 13 dəfə
ziyafəşan /III, 87/
gülləfəşan /III, 134/
dürəfəşan /III, 61/
işanlar /I, 84/ 2 dəfə
zişan /III, 46/ 6 dəfə
zövişan /I, 137/
nişan /III, 134/ 15 dəfə
fəfanişan /I, 135/
xoşnişan /II, 20/
pərişan /II, 152/ 6 dəfə
zərəfşan /I, 173/ 3 dəfə
rəxşan /III, 65/
dirəxşan /II, 168/
Kənan/yer adı. /I, 40/
Quran /II, 161/ 9 dəfə
Ədən/yer adı, /I, 64/
bədən /III, 114/ 5 dəfə
gülbədən /II, 38/
zən /I, 92/
tənəzən /II, 38/
həzən /I, 135/
ərzən /II, 179/
zənn /III, 31/
bilən/alim. /III, 27/
başbilən /I, 135/
ibtidalən/ibtidailənir - başdan başlanır /III, 35/
ziyalən /II, 159/
nümalən /III, 35/
səfalən /II, 159/
intəhalən /III, 35/
bölən /III, 27/
məən /III, 56/ 13 dəfə

zəmən/dövr. /III, 34/
yasəmən /II, 38/
çəmən /III, 97/ 5 dəfə
xirmən /II, 178/
tümən /II, 86/
əncümən /I, 94/
çeşmin /I, 57/
girişməən /I, 57/
düşməən /III, 45/
zümənən/minnətlər sahibi. /III, 31/
cərən /I, 64/
görən/şahid. /III, 27/
sən /II, 178/ 11 dəfə
Həsən/xüsusi ad. /III, 34/ 2 dəfə
əhsən /III, 46/
müstəhsən /III, 46/
tən /III, 45/ 3 dəfə
vətən /III, 126/ 7 dəfə
həmvətən /III, 47/
piltən /III, 126/
simtən /II, 38/
fən/fənd. /II, 161/
kəfən /III, 14/
əhli-fən/elm əhli. /III, 34/
süxən /II, 161/ 2 dəfə
dəhən /I, 85/
mihən /I, 136/ 2 dəfə
pürmihən /II, 38/
rövşən /I, 51/
həqbin /I, 149/
xudbin /II, 48/
məhcəbin /III, 129/ 3 dəfə
nikbin /III, 132/
təlvin /I, 146/

din/dinməkdən. /II, 47/
din/etiqađ. /II, 8/ 3 dəfə
bidin /II, 48/ 3 dəfə
ayın /I, 146/
təyin /I, 78/ 2 dəfə
kin /II, 8/
lakin /II, 87/
təmkin /I, 146/
min/minməkdən. /I, 180/ 2 dəfə
min/say. /I, 78/
amin /II, 48/
əmin /III, 46/ 2 dəfə
səmin /III, 132/
bərin /III, 134/ 3 dəfə
afərin /III, 46/ 3 dəfə
diksin /II, 47/
təhsin /I, 78/
çətin /I, 205/
hin /II, 8/
Çin/ölkə. /III, 132/
cın /I, 78/ 3 dəfə
Key-Pəşin /III, 134/
həmnışin /III, 130/
təlin /II, 48/
yanğın /III, 12/

Burada Sabir yanğın ilə “məftun” sözlərini qafiyələndirir. Nöqşandır, çünki birində dayaq eşi qalın damağ saiti “ı”, ikincisində qalın dodaq saiti “u”dur. Buna ərəb və fars qafiyəşünaslığında “iqva” şəni tövcihin /dayaq saiti eşinin/ ixtilafı deyilir. Qafiyənin qüsurlarından sayılır.

maşın /II, 8/
eyn/göz. /I, 194/
beyn/beyin sözü təsirlik halında /I, 194/

huri-eyn /III, 132/ Burada da Sabir “eyn” ilə “bərin” sözlərini qafiyələndirib, dayaq eşlərində ixtilafa yol verib. “i” və “y” biri sait, biri samit. Qüsurdur, amma bunu qulaq qafiyəsi baxımından qüsür saymamalı.

on/say. /II, 149/
vaqon /II, 15/
zakon /I, 51/
balon /II, 15/
salon /II, 15/
son /II, 149/
dön /III, 92/ 3 dəfə
sön /II, 178/
un /I, 190/
zəbun /I, 210/
yoğun /I, 202/ 14 dəfə
dun /I, 209/ 3 dəfə
füzun /I, 201/ 5 dəfə
məhzun /I, 132/
yun /I, 190/
fəsadiyyun /II, 64/
rəşadiyyun /II, 64/
oyun /I, 202/ 2 dəfə
qoyun /III, 116/
üyun /I, 44/
nurülüyun /I, 202/ 2 dəfə
kün-fəyəkun /I, 209/
sükun /I, 210/
bisükun /II, 157/
abgün /III, 122/
laləgün /I, 202/
nigun /II, 158/
sərnigun /I, 201/
layəsəlun /I, 202/
meymun /I, 190/

rihnümun /I, 209/
rəhnümun /I, 202/
nun /I, 201/
mənnun /I, 46/
cünun /I, 209/
dərülcünun /I, 201/
dərün /II, 17/
qürun /I, 210/
məsun /II, 157/
fusun /II, 159/
əfsun /I, 132/
sütun /I, 44/
məftun /III, 12/ 2 dəfə
xun /I, 209/ 4 dəfə
dılxun /I, 49/
yoxun/yaxın mənasında. Sabirin dialektdən istifadə etməsi. /I, 193/
qoşun /I, 194/
məlun /I, 190/
gün /II, 152/ 2 dəfə
bürün /II, 8/ 2 dəfə
görün /II, 8/ 2 dəfə
sürün /II, 8/

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “O” DAYAQLI QAFİYƏLƏR

o /III, 129, o: na/
lo/lov. /I, 208/
alo/alov. /I, 208/

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “P” DAYAQLI QAFİYƏLƏR

tap/tapmaqdan. /III, 123/
çap/çapmaqdan. /III, 123/
həp/tamam. /I, 142/
şarpa-şarp /II, 179/
gup-gup /I, 193/
tup/silah /I, 193/

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “R” DAYAQLI QAFİYƏLƏR

ar/namusu ar. /II, 152/ 12 dəfə
bar/saray kimi yerlərdə qəbul. /III, 131/
bar/yük. /III, 129/
cəbbar/zalım. /II, 119/
idbar /II, 26/ 5 dəfə
etibar /III, 62/ 3 dəfə
yekbar /I, 115/
anbar /I, 69/
kübar /III, 12/
“Əxbar”/ qəzet. /I, 202/
cüşişbar /I, 156/
var /II, 39/ 14 dəfə
səzavar /III, 129/ 2 dəfə
samavar /I, 65/
canavar /III, 116/
cədvar/bitki /II, 127/
civar /III, 46/ 2 dəfə
həmcivar /III, 122/
yalvarardı /I, 103/
talvar /II, 19/
bulvar /II, 20/
həmvar /III, 41/
ətvar /I, 149/ 2 dəfə
süvar /III, 122/
şahvar /III, 132/
qar /I, 109/
Zülfüqar/xüsusi ad. /II, 183/ 2 dəfə
hovadar/havadar. /II, 13/ 5 dəfə
abdar/tici-abdar. /I, 89/
miqdar /I, 179/
mədar/ətrafında dönülən şey. /I, 135/

vəzi-mədar/hərəkət yolu. /I, 109/
kəcmədar/nəhs, tərsinə dönən. /I, 40/
bidar /II, 128/ 2 dəfə
didar /III, 10/ 2 dəfə
xəridar /III, 113/
iqtidar /I, 78/ 4 dəfə
paydar /III, 25/ 4 dəfə
dildar /II, 39/ 2 dəfə
xələldar /I, 123/
namdar/Xaqani haqqında. /II, 183/ 3 dəfə
hökmədar /III, 123/
cəhandar /II, 174/
dindar /I, 124/
cindar /I, 36/
xəbərdar /I, 171/ 5 dəfə
sərdar /II, 121/ 3 dəfə
girdar /I, 167/ 3 dəfə
minnətdar /II, 166/
murdar /II, 26/ 2 dəfə
nümudər /II, 13/
tərəfdar /I, 124/ 2 dəfə
şərəfdar /I, 123/
Sipəhdar/xüsusi ad. /I, 220/ 2 dəfə
taədar /III, 124/ 2 dəfə
zar /I, 227/ 7 dəfə
azar /III, 47/ 3 dəfə
azar/incitmə. /II, 27/ 2 dəfə
azar/xəstəlik. /I, 207/
bazar /II, 128/ 3 dəfə
dilazar /II, 174/
mürğzar /III, 122/
xüldzar /II, 19/ 2 dəfə
laləzar /I, 156/
məzar /I, 89/

həzar /III, 12/ 2 dəfə
gülzar /II, 121/
zar-zar /II, 26/ 7 dəfə
kiştzar /I, 107/
minnətgüzar /III, 128/
rəhgüzar /III, 14/
gülüzar /III, 122/ 2 dəfə
biar /II, 26/ 3 dəfə
şiar /III, 126/ 3 dəfə
ədalətşiar /III, 129/
səfahətşiar /I, 216/
yar/sevgili /II, 39/ 9 dəfə
əğyar /III, 56/ 3 dəfə
diyar /III, 13/ 6 dəfə
həmdiyar /III, 19/
Şəhriyar /III, 129/ 8 dəfə
bəxtiyar /III, 99/ 5 dəfə
ixtiyar /I, 225/ 5 dəfə
biixtiyar /II, 12/
huşyar /III, 125/ 5 dəfə
kar/iş. /II, 27/ 23 dəfə
cəfakar /I, 46/
hiyləkar /III, 32/
təcrübəkar /III, 114/
təzkar /I, 123/
bikar /II, 14/
ehtikar /I, 89/ 2 dəfə
fikar /III, 36/
inkar /I, 171/ 2 dəfə
füsunkar /II, 21/
dərkar /III, 63/ 2 dəfə
sərkar /III, 10/
həvəskar /II, 39/ 3 dəfə
əfkar /I, 171/ 3 dəfə

həməfkar /I, 123/
aşkar /III, 131/
şikar /III, 124/ 4 dəfə
şahinşikar /III, 122/
aşikar /II, 153/ 4 dəfə
caşikar /I, 225/ 4 dəfə
yadigar /II, 29/ 4 dəfə
pərvərdigar /III, 19/
ruzigar /III, 125/ 8 dəfə
nigar /III, 132/ 4 dəfə
zərnigar /II, 16/ 2 dəfə
onlar / üçüncü ş.c. əvəzliyi /III, 135/
mar /I, 109/
memar /I, 123/
bimar /II, 121/ 3 dəfə

tarmar /I, 78/ 2 dəfə. (Ədəbi dilimizdə bu sözün imlasını yoxlayanlar görür ki, tar-mar, taru mar, tarü mar, tarimar, taru-mar, tarü-mar, tarumar, tarümar şəkillərində yazılır. Mən bunun şahidi olanda utan-dım, qızardım, düşündüm, nəhayət öz doğru bildiyim kimi tarmar şəklində yazdım)

zəhrimar /I, 207/ (Sabir bu sözün imlasında həm şerin misranın vəzinini, həm də canlı dili düşünüb, kitaba xor baxanların avamlığını da həmin sözün bu cürə tələffüzü ilə qeyd etmiş olur).

zəhrimar /I, 106/ 2 dəfə

qumar /I, 89/ 2 dəfə

pürxumar /III, 32/

tarümar /I, 225/ Mətnə sadıq qalmaq üçün bu sözü nəşrdə imkan ilə də verirəm. Bu qafiyə üçün, əlbəttə, əhəmiyyətsiz deyildir/

bişümar /III, 122/ 2 dəfə

nar /II, 39/ 5 dəfə

ənar /I, 221/

kənar /I, 227/ 8 dəfə
dinar /I, 156/ 2 dəfə
çinar /I, 221/
apar /III, 11/
qopar /III, 111/
“Əbrar” /qəzet. /I, 202/
iqrar /III, 15/
qərar /III, 124/ 7 dəfə
biqərar /III, 122/
nəmqrərar /III, 122/
nəmqrərar /III, 32/
bərqrərar /III, 129/
fərar /I, 227/ 4 dəfə
şərar /I, 89/
iztirar /II, 178/ 2 dəfə
təkrar /II, 184/ 4 dəfə
imrar /II, 119/
tərrar /III, 104/
əsrar /I, 214/
israr /I, 132/
əhrar /II, 21/ 2 dəfə
“Əhrar” /qəzet. I, 202/
əşrar /II, 21/ 2 dəfə
asar /axirət asarı. I, 125/
asar/əsərlər. kitablar. II, 73/
isar /I, 82/
nisar /III, 124/
zərnisar /III, 130/
meygüsar /III, 131/ 2 dəfə
rüksar /I, 82/
kühsar /I, 156/
tar/qaranlıq. /III, 41/
tatar /II, 19/
paltar /I, 149/ 2 dəfə

qurtar /II, 27/
Səttar/xüsusi ad. /II, 84/
qutar /I, 106/ 2 dəfə
rəftar /I, 123/ 3 dəfə
göftar /II, 184/ 4 dəfə
şüar /II, 16/
hürriyyəşüar /III, 25/
küffar /II, 32/
xar /II, 121/ 5 dəfə
töməxar /II, 29/
iftixar /III, 128/ 6 dəfə
qəm xar /III, 198/
nahar /I, 65/
bahar /III, 124/ 2 dəfə
növbahar /III, 133/ 3 dəfə
nəhar/günorta, III, 12/
nəhar/nahar yemək. I, 128/ 2 dəfə
cəhar /III, 12/
izhar /II, 128/ 5 dəfə
istizhar /III, 198/
zinhar /II, 158/ 12 dəfə
naçar /I, 115/ 3 dəfə
düçar /II, 38/
bacar /I, 64/
Qacar/xüsusi ad. I, 216/ 3 dəfə
əhcar /III, 13/
nəccar /II, 119/
tüccar /II, 21/
füccar /II, 37/
intişar /I, 78/
əşar /III, 47/ 3 dəfə

ver /II, 179/ 3 dəfə
yer/cəhət, tərəf. III, 94/ 2 dəfə

yer/məkan I, 208/ 5 dəfə
yer/zəmin, torpaq. III, 102/ 5 dəfə
qeyr /III, 99/
seyr /I, 158/
xeyr/xeyir. III, 99/ 2 dəfə
mehr /II, 7/

ər /I, 175/ 10 dəfə
bər/meyvə. I, 57/
bər/dövrü bər, ətraf. I, 183/
bərabər /I, 178/
zəbər /II, 150/ 2 dəfə
xüştəbər /I, 168/ 2 dəfə
təbər /I, 209/
xəbər /II, 152/ 11 dəfə
bixəbər /III, 126/
əzbər /II, 184/ 2 dəfə
dilbər /I, 153/ 2 dəfə
peyğəmbər /I, 186/
simbər /III, 134/
ənbər /III, 131/
Qənbər/şəxs adı. I, 152/
minbər /II, 152/ 3 dəfə
bumü bər /II, 39/
“Rəhbər” / qəzet. II, 183/
bavər /III, 117/
davər /III, 127/
bəhcətavər /I, 135/
xavər /III, 12/
kinəvər /II, 158/
zivər /III, 124/
bəxtəvər /II, 43/ 7 dəfə
namvər /III, 126/
süxənvər /I, 135/

vəfəpərvər /III, 132/
dinpərvər /III, 15/
bətnpərvər /I, 135/
sərvər /III, 132/
süvər /II, 17/
kişvər /III, 15/
məqər /III, 107/
məqərr /III, 12/
səqər /II, 33/ 2 dəfə
dər /I, 58/ 2 dəfə
madər /III, 130/ 3 dəfə
dərbədər /I, 133/ 2 dəfə
qədər /III, 98/ 5 dəfə
kədər /III, 98/ 5 dəfə
mükəddər /I, 178/
pədər /II, 39/ 6 dəfə
hədər /II, 32/ 3 dəfə
İskəndər/xüsusi ad. III, 107/
döndər /II, 154/ 2 dəfə
göndər /I, 161/ 2 dəfə
çöndər /I, 161/
Səfər/xüsusi ad. I, 153/
zər /III, 131/ 10 dəfə
nəzər /II, 50/ 14 dəfə
həzər /II, 33/ 4 dəfə
əlhəzər /I, 161/
bənzər /III, 109/
mələkmənzər /III, 124/ 2 dəfə
mahmənzər /III, 128/
məhmənzər /III, 127/
məhzər /III, 132/ 2 dəfə
dəyər /II, 29/
ifritsiyər /II, 17/
ciyər /III, 35/ 4 dəfə

köyər /II, 183/
şəkər /III, 46/ 4 dəfə
şəkkər / eyni mənada, vəznin tələbinə görə iki
“k” ilə işlənmiş və sözün mətnədə bədii təsiri xeyli
artmışdır. I, 135/
ləşkər /I, 193/ 2 dəfə
gər /II, 152/
əgər /I, 150/ 5 dəfə
məgər /III, 107/ 3 dəfə
nəvhəgər /III, 35/
digər /I, 133/
xunincigər /I, 130/ 2 dəfə
dülgər /I, 206/
təvangər /I, 135/
kərgər /I, 206/
təqqümqəmər /II, 152/
kəmər /III, 128/ 4 dəfə
səmər /III, 46/ 6 dəfə
müəmmər /II, 111/
mərmər /I, 153/
nər /II, 6/
hünər /III, 126/ 7 dəfə
pər /I, 176/
sipər /III, 126/ 2 dəfə
cansipər /I, 58/
zərər /II, 33/ 7 dəfə
müqərrər /II, 111/
mükərrər /II, 184/
sər /I, 135/ 6 dəfə
sərasər /I, 135/
əsər /I, 57/ 5 dəfə
bəsər /I, 132/
sərbəsər /II, 158/ 3 dəfə
şuridəsər /I, 58/

kəsər /II, 162/
dəngəsər /II, 32/ 11 dəfə
divanəsər /I, 57/
pəsər /I, 130/
müxtəsər /I, 150/ 2 dəfə
əksər /II, 166/
əfsər /III, 128/ 2 dəfə
tər /III, 121/ 3 dəfə
bətər /I, 132/ 2 dəfə
xətər /I, 132/ 3 dəfə
bixətər /II, 43/
müztər /III, 107/ 3 dəfə
müski-tər /I, 132/
lölöi-tər /I, 132/
göstər /III, 107/ 2 dəfə
əxtər /III, 134/
düxtər /III, 134/
niştər /I, 57/
kərrü fər /I, 68/
kafər /I, 152/
Qəfər / xüsusi ad. II, 23/
zəfər /III, 126/ 4 dəfə
“haza kafər” /II, 33/
“mən kafər” /II, 28/
nəfər /II, 32/ 4 dəfə
səfər /III, 45/
xər /I, 132/
hər /II, 28/
xahər /III, 131/ 4 dəfə
səhər /I, 150/ 3 dəfə
təhər /I, 175/
gövhər /III, 123/
məzhər /III, 109/
şohər /I, 64/

gühər /I, 58/ 3 dəfə
şər /I, 67/ 6 dəfə
bəşər /I, 175/
qənşər /I, 183/
məhşər /II, 166/
ərər /I, 153/
bəhr /II, 7/
dəhr /II, 182/
təhr /I, 194/
şəhr /II, 182/ 2 dəfə
nəşr /II, 57/
həşr /II, 57/
bir /III, 102/ 3 dəfə
tədbir /II, 17/ 4 dəfə
kəbir /III, 13/
ağzıbir /I, 223/
təkbir /III, 13/
müxbir /III, 13/
təbir /I, 226/ 6 dəfə
təzvır /II, 30/ 5 dəfə
təsvır /II, 17/ 2 dəfə
fəqır /II, 179/
həqır /III, 62/
təhqır /I, 226/ 3 dəfə
təqdir /II, 30/ 5 dəfə
gəzdir /I, 212/
təkdir /III, 31/
dındır /I, 151/
geyındır /III, 47/
hazır /I, 193/
vəzir /I, 52/
kir /II, 134/ 2 dəfə
şakir /I, 193/
gir/girə düşmək. I, 223/

gir/girməkdən. I, 151/
şəbgir/gecəni basan səs /III, 21/
dəstgir /II, 179/
əduqir /III, 131/
kəfgir /I, 203/ 4 dəfə
dəmir /II, 130/ 2 dəfə
Kürdəmir/yer adı. II, 130/
rövşənzəmir /III, 131/
təmir /I, 226/ 7 dəfə
pir/ibadətqah I, 52/
pir/qoca, qocaman, möhtərəm. II, 183/ 3 dəfə
təqir /I, 226/ 2 dəfə
təhrir /II, 66/ 2 dəfə
qasir /II, 148/
Nasir/xüsusi ad. II, 148/
müasir /III, 62/
təqsir /I, 202/ 2 dəfə
əsir /III, 62/
təfsir /I, 126/ 4 dəfə
təsir /I, 226/ 3 dəfə
tir/ağac, tir. II, 39/ 2 dəfə
tir/ox. III, 181/
gətir /II, 178/
itir /II, 42/
bitir /II, 42/
təstir /I, 226/ 2 dəfə
yəfırr/yəvmi-yəfırr - qaçmaq günü. III, 13/
təkfir /II, 31/ 13 dəfə
tofır /III, 21/
axir /III, 45/
faxir /III, 45/
təbxir /I, 203/ 4 dəfə
cəvahir /III, 131/
mahir /III, 62/

zəncir /II, 17/ 3 dəfə
şəmşir /I, 218/
zıkr /I, 167/
fıkr /I, 167/ 2 dəfə
qır/qırmaqdan. I, 86/ 3 dəfə
ağır /I, 167/
bağır /I, 167/ 2 dəfə
çağır /III, 116/
azdır/azdırmaq. I, 212/
yazdır /I, 212/
baldır /III, 94/
andır/xatırlat. I, 201/ 10 dəfə
qandır/içdir. II, 61/
qandır/anlat. I, 100/ 2 dəfə
yandır /I, 100/ 5 dəfə
yavalandır /I, 100/
ucalandır /I, 101/
dolandır /I, 100/
bulandır /I, 101/
inandır /I, 201/ 3 dəfə
usandır /I, 100/
qapdır /I, 223/
çadır /I, 223/
asdır /I, 224/
basdır /I, 224/
atdır /I, 224/
satdır /I, 224/
ayır /II, 15/
qayır /II, 15/
cıır/cırmaqdan. I, 86/
Kabla Aşır/xüsusi ad. II, 24/

zor /I, 147/
gör /I, 147/

yor /I, 195/
tor /I, 147/
qövr /II, 55/
dövr /II, 55/
sövr /II, 55/
tövr /II, 55/
filfövr /II, 55/
cövr /II, 55/
gör /I, 151/ 6 dəfə
hör /III, 113/ 2 dəfə
bur /I, 108/
məzbur /II, 188/
məcbur /III, 45/
vur /I, 210/ 10 dəfə
qur /I, 188/ 4 dəfə
dur /I, 209/ 14 dəfə
doldur /I, 209/
qudurma /I, 211/
zur /II, 188/ 2 dəfə
Zəngəzur/yer adı. I, 147/
mənzur /III, 129/
hüzur /I, 214/ 3 dəfə
buyur /II, 73/ 2 dəfə
kur /I, 51/
zükur /III, 13/
ümur /I, 214/
nur /III, 13/ 4 dəfə
purpur /III, 12/
sürur /III, 132/ 2 dəfə
sur /III, 128/ 2 dəfə
qüsür /I, 189/
Tur/yer adı. III, 12/
doktur /III, 101/
otur /III, 121/

şüür /I, 189/
nabəşüür /I, 214/
məğfur /II, 188/
zühür /III, 13/
rəncur /I, 51/
şur /I, 214/ 3 dəfə
məşur /III, 129/
şükr /I, 107/
təkəbbür /I, 79/
döydür /I, 223/
söydür /I, 223/
öldür /I, 223/
böldür /I, 223/
tozzür /II, 165/
yüyür /II, 182/
təfəkkür /I, 79/
təşəkkür /II, 165/ 2 dəfə
təhəssür /I, 79/
götür /II, 178/

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “S” DAYAQLI QAFİYƏLƏR

libas /I, 173/ 3 dəfə
yas /I, 171/
atlas /III, 95/
ixlas /I, 194/
iclas /III, 131/
iltimas /III, 48/
nas /III, 64/ 3 dəfə
öncümşinas /III, 125/
sipas /III, 125/ 2 dəfə
əsas /III, 64/ 2 dəfə
xas /I, 194/
bəs /I, 160/ 3 dəfə
hövəs /I, 106/ 3 dəfə
əqdəs /I, 156/
dadrəs /I, 41/
fəryadrəs /I, 41/
səs /II, 160/ 6 dəfə
qəfəs /I, 55/
nəfəs /I, 173/ 5 dəfə
qırmızıfəs /I, 173/
xəbais /I, 125/
həvadis /I, 125/
əhadis /I, 125/
müflis /II, 180/
məclis /II, 180/ 2 dəfə
pis /I, 144/
his /I, 144/
mərvaris /I, 125/
ors /I, 212/
dərs /I, 212/ 2 dəfə
tərs /I, 212/

bus /III, 127/ 2 dəfə
məhbus /II, 164/
kus /III, 127/ 4 dəfə
fülus /II, 163/
cüfus /II, 163/
dürus /II, 163/
casus /I, 193/
xüsus /II, 163/
Tus / xüsusi ad. III, 126/
rüus /II, 163/
nüfus /II, 163/
nühus /II, 163/
məcus /II, 163/
köhnəpərəst /I, 173/

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “T” DAYAQLI QAFİYƏLƏR

at /I, 190/ 17 dəfə
bat /I, 69/ 8 dəfə
səbat /II, 44/ 2 dəfə
isbat /I, 97/ 4 dəfə
səməvat /III, 23/
müsavat /II, 27/ 4 dəfə
arvat/arvad. /I, 164/
qat /II, 143/ 11 dəfə
qat-qat /I, 64/
mülaqat /II, 27/
demorgat/demokrat. I, 51/
üçqat /I, 190/
yırqat /I, 190/
çəmadat /III, 23/
təkidat /II, 115/
validat /III, 60/
xəruldat /I, 190/
çatdat /I, 164/
toxdat /I, 190/ 2 dəfə
zat /III, 34/ 3 dəfə
bədzat /I, 163/ 7 dəfə
uzat /I, 69/ 2 dəfə
füyuzat /III, 23/
məzariat /III, 34/
faciat /III, 35/
yat /I, 190/ 20 dəfə
hidayat /III, 23/
həyat /I, 156/ 13 dəfə
ədəbiyyat /III, 23/
şəkviiyyat /II, 89/
səhviiyyat /II, 89/

oyat /I, 69/ 6 dəfə
zəkat /I, 70/
hərəkət /I, 68/
mişkat /III, 23/
xəyalat /III, 23/
kəmalat /III, 127/ 3 dəfə
halat /III, 127/
ağlat /I, 33/
elat /I, 68/
fırlat /II, 5/ 2 dəfə
islat /I, 33/
çatlat /II, 43/
təcəmmülat /III, 60/
anlat /I, 164/
mat/mat qalmaq. I, 190/ 2 dəfə
məqamat /III, 23/
iqdamat /III, 43/
övhamat /II, 115/
xidəmat /II, 140/
məmat /III, 60/ 4 dəfə
zəhəmat /II, 140/
simat /III, 34/
zülmat /III, 23/
mükəvvənat /III, 36/
mənat/manat, pul. I, 156/
kainat /III, 35/
oynat /III, 125/ 3 dəfə
bərət /III, 16/
Fərat/çay adı. III, 35/
cəvahirat /III, 60/
zərrat /III, 23/
ümurat /I, 103/

Fəhrat/Fərhəd. dialektdə. I, 190/ Qafiyə elmində “d”
səsini “t” səs ilə əvəz etməyə “ikfâ” deyilir. İcazəlidir.

sat /I, 188/ 5 dəfə
inbisat /III, 125/
büsat /III, 127/
tat /I, 70/ 2 dəfə
mükafat /I, 97/
vəfat /I, 156/ 2 dəfə
sifat /II, 51/ 2 dəfə
iltifat /III, 16/ 2 dəfə
mübahat /III, 23/ 3 dəfə
dehat/köndlər. I, 68/
ümməhat /III, 60/
heyhat /III, 52/ 5 dəfə
çat /I, 69/ 13 dəfə
nicat /II, 44/ 2 dəfə
“Nicat”/maarif cəmiyyəti və qəzetin adı. II, 51/
nişat /III, 125/ 2 dəfə
oxşat /II, 33/ 2 dəfə
et /III, 104/ 21 dəfə
get /I, 194/ 22 dəfə
çet/ən kiçik pul. II, 6/
ət /I, 170/ 3 dəfə
təbat /I, 196/
cəməat /III, 37/ 15 dəfə
qənaət /I, 82/ 2 dəfə
saət/saat. II, 59/ 7 dəfə
taət /III, 37/ 7 dəfə
itaət /I, 170/ 4 dəfə
babət /II, 97/ 2 dəfə
təbabət /I, 152/ 2 dəfə
niyabət /III, 37/ 2 dəfə
cənabət /II, 68/ 3 dəfə
kitabət /I, 101/
xıtabət /III, 37/ 6 dəfə
məhabət /III, 13/

nəcabət /I, 229/ 2 dəfə
icabət /I, 113/
məhəbbət /III, 100/ 2 dəfə
rəğbət /I, 196/ 7 dəfə
mərtəbət /I, 217/
müsibət /III, 51/ 3 dəfə
qeybət /II, 45/ 2 dəfə
nikbət /I, 170/ 5 dəfə
həlbət /I, 65/ 2 dəfə
ləbət /I, 70/ 2 dəfə
zərbət /II, 153/
şərbət /II, 186/ 5 dəfə
qürbət /II, 35/ 3 dəfə
nisbət /II, 183/ 8 dəfə
üqubət /II, 179/
süubət /III, 103/
söhbət /I, 220/ 14 dəfə
ədavət /I, 170/ 4 dəfə
zəkavət /I, 196/
hələvət /III, 64/
tilavət /II, 21/
səxavət /III, 121/
nübüvvət /I, 152/
qüvvət /II, 108/ 3 dəfə
üxüvvət /III, 91/ 3 dəfə
əvət /III, 51/
dəvət /I, 111/
xəlvət /II, 100/ 4 dəfə
sərvət /II, 35/ 7 dəfə
rüşvət /II, 45/ 4 dəfə
mürüvvət /II, 21/
sədaqət /II, 66/ 4 dəfə
ləyaqət /I, 188/ 2 dəfə
həmaqət /I, 38/

fərağət /I, 48/ 2 dəfə
rəfaqət /III, 47/
səbət /II, 43/
diqqət /II, 35/ 2 dəfə
məşəqqət /I, 48/
fəqət /III, 51/
həqiqət /III, 88/ 9 dəfə
sirqət /II, 7/
firqət /III, 37/ 2 dəfə
lüğət /I, 152/
adət /II, 184/ 21 dəfə
ibadət /III, 37/ 3 dəfə
səadət /II, 50/ 15 dəfə
əyadət /III, 109/
bizziyadət /II, 35/
iradət /II, 40/
müddət /I, 227/
bürudət /III, 14/ 2 dəfə
bidət /I, 101/ 5 dəfə
icazət /I, 111/
ləzzət /II, 189/ 5 dəfə
izzət /III, 59/ 8 dəfə
təbiət /II, 184/
şəriət /I, 112/
rəvayət /II, 44/ 2 dəfə
hidayət /III, 19/ 4 dəfə
riayət /III, 109/
hekayət /III, 89/ 3 dəfə
şikayət /II, 108/ 2 dəfə
vilayət /III, 39/ 3 dəfə
himayət /I, 116/
inayət /III, 16/ 2 dəfə
cinayət /II, 49/ 2 dəfə
sirayət /III, 59/

kifayət /III, 49/
nəhayət /I, 115/ 4 dəfə
rübubiyyət /I, 186/
ülviyyət /III, 56/
müvəffəqiyyət /II, 35/
təbiyyət /I, 115/ 2 dəfə
rəiyyət /II, 179/ 3 dəfə
əziyyət /I, 111/ 2 dəfə
təbiyyət /II, 35/
qabiliyyət /I, 196/
milliyyət /I, 165/ 3 dəfə
tüfəliyyət /I, 188/
adəmiyyət /III, 19/
həmiyyət /I, 60/ 5 dəfə
cəmiyyət /II, 189/ 3 dəfə
niyyət /III, 103/ 14 dəfə
erməniyyət /III, 19/
əməniyyət /I, 227/
hürriyyət /I, 220/ 7 dəfə
heysiyyət /II, 39/
cinsiyyət /III, 124/
ünsiyyət /I, 58/
şəxsiyyət /I, 181/
keyfiyyət /III, 95/
vəhşiyyət /I, 227/
röyət /II, 35/
heyət /II, 44/
kət/kənd mənasında. I, 188/ 6 dəfə
fəlakət /III, 37/ 2 dəfə
şərakət /III, 50/ 2 dəfə
şövkət /I, 181/ 4 dəfə
məmləkət /I, 217/
örgət /I, 37/
ədalət /II, 35/ 2 dəfə

rəzalət /II, 36/ 2 dəfə
əyalət /I, 97/
vəkalət /I, 112/
zəlalət /III, 19/ 3 dəfə
kəsalət /III, 22/
ətəlat /III, 22/ 2 dəfə
səfalət /III, 100/
kəfalət /I, 88/ 2 dəfə
dəxalət /I, 42/
halət /III, 59/ 18 dəfə
cəhalət /III, 59/ 6 dəfə
xəcalət /II, 186/ 4 dəfə
dövlət /I, 217/ 13 dəfə
tələt /III, 124/
məhtələt /II, 59/ 3 dəfə
xələt /I, 217/ 2 dəfə
fəzilət /III, 49/
hiylət /I, 38/
məzəllət /I, 174/
illət /II, 35/ 2 dəfə
zillət /II, 95/ 6 dəfə
millət /III, 15/ 59 dəfə
vüslət /I, 188/
sühulət /III, 103/
qəflət /III, 22/ 5 dəfə
rihlət /I, 115/ 2 dəfə
xiçlət /I, 151/
qamət /III, 94/
nədamət /I, 113/ 2 dəfə
ləamət /II, 46/
qiyamət /I, 116/ 4 qiyamət
əlamət /II, 49/
səlamət /I, 48/
vəssəlamət /II, 34/

imamət /III, 37/ 2 dəfə
kəramət /I, 132/
həcamət /I, 152/
xidmət /II, 68/ 12 dəfə
nemət /I, 113/ 4 dəfə
məsədət /I, 217/
mərhəmət /I, 217/
qənimət /II, 67/ 2 dəfə
qiymət /I, 217/ 3 dəfə
mikmət / hikməti ya mkməti: Sabirin istehza ilə
uydurduğu söz. /I, 216/
hikmət /III, 61/
zülmət /I, 152/ 4 dəfə
ümmət /II, 134/ 7 dəfə
hümmət /III, 55/ 12 dəfə. Bu söz “Hophopna-
mə”nin üçcildliyində 7 dəfə “hümmət”, 5 dəfə
“himmət” şəklindədir, bizim “Azərbaycan dilinin
orfoqrafiya lüğəti”nə uyğun olsun deyə, hamısını
“hümmət” edirəm.
hörmət /II, 21/ 18 dəfə
ismət /I, 150/
qismət /III, 102/ 5 dəfə
hökumət /I, 97/
xüsumət /III, 20/
zəhmət /III, 102/ 12 dəfə
rəhmət /II, 35/ 5 dəfə
təhmət /II, 44/ 4 dəfə
xəyanət /II, 114/ 9 dəfə
əmanət /III, 46/ 2 dəfə
mətanət /I, 113/
məskənət /III, 53/
lənət /III, 28/ 13 dəfə
mələnət /I, 152/
sənət /III, 50/ 11 dəfə

cənnət /II, 50/ 5 dəfə
mikkət /III, 21/
mikkət /I, 38/ 2 dəfə
bimikkət /II, 59/ 2 dəfə
möhkkət /I, 133/ 7 dəfə
ibərət /I, 111/ 2 dəfə
qərət /I, 115/ 3 dəfə
xidərət /III, 22/
ziyərət /I, 82/ 2 dəfə
şərərət /I, 138/
cəsərət /I, 42/
fəxərət /III, 63/
məhərət /III, 50/ 4 dəfə
təhərət /I, 169/
ticərət /II, 68/ 4 dəfə
ibrət /II, 68/ 7 dəfə
övrət /II, 59/ 9 dəfə
qüdrət /III, 108/ 6 dəfə
əşirət /II, 78/
qeyrət /II, 66/ 45 dəfə
biqeyrət /I, 101/
heyərət /II, 20/ 5 dəfə
siyrət /II, 120/
məsərrət /II, 44/
bilməsərrət /II, 35/
həsərət /I, 181/ 5 dəfə
fitrət /II, 159/
küdurət /III, 20/ 2 dəfə
surət /III, 123/ 6 dəfə
mələksurət /I, 153/
nifrət /I, 227/ 4 dəfə
şöhrət /I, 181/ 2 dəfə
üerət /I, 111/ 2 dəfə
işrət /III, 47/ 10 dəfə

sürət /III, 113/ 4 dəfə
cürət /I, 169/ 5 dəfə
fərasət /III, 59/ 3 dəfə
nəcasət /I, 126/
fürsət /II, 66/ 9 dəfə
şəmatət /I, 169/
nəzafət /II, 159/
bilizafət /II, 35/
qiyafət /II, 35/
ziyafət /II, 22/
zərafət /II, 43/ 5 dəfə
şərafət /III, 88/ 3 dəfə
lətafət /III, 87/ 2 dəfə
mərifət /III, 53/
ülfət /III, 100/ 4 dəfə
külfət /I, 170/ 5 dəfə
iffət /I, 150/
xiffət /III, 56/ 2 dəfə
rüfət /III, 123/ 2 dəfə
qəbahət /II, 9/ 3 dəfə
şəbahət /I, 169/
səyahət /II, 35/ 2 dəfə
məlahət /III, 94/
rahət /I, 228/ 14 dəfə
çərahət /III, 14/
istirahət /III, 22/ 2 dəfə
nəsihət /II, 9/ 3 dəfə
səhhət /I, 150/
hacət /II, 44/ 9 dəfə
ləcacət /I, 196/ 2 dəfə
behcət /II, 189/ 5 dəfə
nəşət /II, 34/
məişət /I, 152/ 2 dəfə
“qərşət” /I, 138/ Əsli “qərəşət” olan bu sözü Sa-

bir qəsdən, yəni, sabiranə zihafa salaraq bir hecasını azaltmışdır.

vəhşət /I, 196/ 4 dəfə

dəhşət /II, 20/

bit /I, 174/ 2 dəfə

ayıt /I, 127/ /Bu söz kitabda olan kimi “ayıtma” deyil, “oyatma” olmalıdır, “ayıtma” həm qafiyəyə xələldir. Yatma, atma, qatma ikən bu da oyatma olar: Mollalara yansın ürəyin xəlqi oyatma/

ucalt /II, 15/

bəst-bəst /top-top, bağlama-bağlama, III, 128/

dəst-dəst / paltarlar komplektləri. III, 128/

şikəst /III, 31/

məst /III, 31/

pəst /III, 31/

zahirpərəst /III, 31/

məzbut /III, 46/

mərbut /III, 46/

unut /I, 134/ 4 dəfə

qurut /I, 223/

tut/tutmaqdan. I, 134/ 3 dəfə

oxut /II, 150/ 2 dəfə

bəxt /III, 124/ 2 dəfə

bədbəxt /II, 193/

rəxt /III, 127/

səxt /II, 193/

təxt /III, 127/ 3 dəfə

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “U” DAYAQLI QAFİYƏLƏR

bu /II, 160/ 2 dəfə

uyğu /II, 182/

qayğu /II, 182/

ipəkqurdu /III, 113/

arizu/arzu. I, 179/

Baku/şəhər. /II, 159/

niku /I, 179/

vəsfu /III, 133/

alu /III, 109/

gəvalu /III, 109/

dolu /I, 127/

Sijimqulu / xüsusi ad. I, 153/

sulu/sağlam. I, 153/

mu /III, 125/

hamu/hamı. I, 51/

oğru /III, 112/

doğru /III, 112/

rubəru /II, 82/

abiru/abır. I, 179/

nikru /III, 125/

su /I, 175/

geysu /III, 132/

oxu /I, 143/ 2 dəfə

toxu /I, 206/

yuxu /II, 159/

yahu /III, 116/ 2 dəfə

cybcu /I, 179/

fərhəngcu /III, 133/

**“HOPHOPNAMƏ”DƏ “Ü”
DAYAQLI QAFİYƏLƏR**

ölü /I, 153/
bürü /III, 109/
çürü /III, 109/

**“HOPHOPNAMƏ”DƏ “F”
DAYAQLI QAFİYƏLƏR**

laf /I, 191/ 2 dəfə
əllaf /III, 15/
əsnaf /III, 15/ 3 dəfə
ətraf /III, 126/
əşraf /III, 126/ 2 dəfə
saf /II, 182/ 4 dəfə
insaf /II, 182/ 3 dəfə
şəffaf /I, 57/
hədəf /I, 116/
kələf /I, 68/ 2 dəfə
əngəlkələf /I, 115/ 10 dəfə
ələf /I, 116/
sələf /I, 219/ 5 dəfə
tələf /I, 138/ 5 dəfə
xələf /I, 105/ 2 dəfə
naxələf /I, 138/ 2 dəfə
tərəf /III, 127/ 3 dəfə
bitərəf /I, 115/
şərəf /I, 105/ 2 dəfə
bişərəf /I, 219/
zişərəf /I, 116/
irəf/rəf. /I, 208/
əsəf /I, 116/
səlbəsəf /III, 127/
tühəf /I, 116/
zəif /III, 107/
arif /II, 44/
məarif /II, 44/
məsarif /II, 44/
nəhif /III, 107/
zeyf /I, 83/ 2 dəfə

keyf /I, 83/ 2 dəfə
seyf /I, 83/
heyf /I, 83/ 2 dəfə
təarüf /II, 44/

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “X” DƏYƏQLİ QAFİYƏLƏR

ax/axmaq felindən. I, 206/ 2 dəfə
bax /I, 206/ 6 dəfə
yax/yandır. /II, 181/ 4 dəfə
burax /II, 181/
tax /I, 149/ 2 dəfə
çax /I, 233/
xalx/xalq /I, 210/
yəx/buz. /III, 129/
nəx/sap. /III, 129/
yıx /III, 102/ 3 dəfə
dərıx /I, 209/ 3 dəfə
sıx /II, 37/
çıx /I, 151/ 3 dəfə
əlx... /I, 41/
təlx /I, 41/
yox /II, 124/ 2 dəfə
çox /II, 124/ 2 dəfə
qorx /I, 209/ 3 dəfə
vurnux /I, 151/

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “H” DAYAQLI QAFİYƏLƏR

ah /I, 211/ 4 dəfə
ah! ah!.. /I, 90/
bah-bah!.. /I, 91/ 2 dəfə
sabah /III, 102/
təbah /III, 105/ 4 dəfə
iştibah /III, 130/ 4 dəfə
vah /I, 90/
vah-vah! /I, 90/
ey vah! /I, 105/
güvah /III, 83/
qah-qah! /I, 90/
həmdəmi-ah /I, 215/
siyah /III, 12/
gah /I, 216/ 5 dəfə
agah /I, 91/ 4 dəfə
nagah /III, 105/ 3 dəfə
ümidgah /I, 94/
nabəgah /III, 129/
qibləgah /III, 24/ 2 dəfə
nigah /III, 126/ 3 dəfə
aramgah /III, 125/
fələkxərgah /II, 157/
dəstgah /III, 127/
təcgah /III, 124/
səlah /III, 102/
allah /II, 134/ 12 dəfə
billah /I, 211/ 10 dəfə
zillullah /II, 157/
Xəlilullah /II, 134/ 6 dəfə
mah /III, 123/ 3 dəfə
pənah /I, 195/ 4 dəfə

günah /III, 83/
sıpah /I, 215/ 8 dəfə
rah /III, 124/ 7 dəfə
ikrah /I, 91/
gümrah /II, 180/ 2 dəfə
dadxah /I, 94/
bədxah /I, 90/ 3 dəfə
dilxah /III, 47/
üzrxah /III, 83/
cah /III, 131/ 2 dəfə
huriyyəcah /III, 134/
şah /III, 134/ 21 dəfə
padşah /III, 124/ 10 dəfə
beşah/şaha. /III, 125/
qübh /I, 70/
sübh /I, 70/
saleh /III, 115/
taleh /III, 115/
qəbih /II, 153/
sərih /II, 153/
səhih /II, 153/
biruh /III, 14/
məcrub /III, 14/

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “Ç” DAYAQLI QAFİYƏLƏR

aç /III, 46/ 6 dəfə

qaç /II, 138/ 6 dəfə

saç (saçmaqdan. I, 195) 3 dəfə

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “C” DAYAQLI QAFİYƏLƏR

ac /III, 27/ 4 dəfə

yalavac /I, 165/

rəvac /III, 128/ 2 dəfə

məzac /III, 101/

ehtiyac /III, 128/ 6 dəfə

əlac /III, 101/ 6 dəfə

əllac /III, 82/ Bu sözdə bir “l” artırmaqda, Sabir qafiyənin vəznini düzəltmişdir.

amac /I, 130/

yamac /I, 165/

tərac /III, 27/ 6 dəfə

aləmxərac /III, 130/

mərac /III, 82/

tac /III, 128/ 5 dəfə

möhətac /II, 179/ 10 dəfə

ovc-ovc /III, 128/

fəvc-fəvc /III, 128/

biğənc /III, 75/ Bu sözün kökü, yəni “qənc” “Bürhani-qate” lüğətində “qənc”, Ş. Saminin “Qamusitürki”sində “günc”, Mirza Əbdulla Qaffarovun “Qamusitürki-farsi və rusi”sində də “qinc”. Y.A. Rubinçikin “Fərhangitürki-farsi bərusi” lüğətində “gənc” şöklindədir. Sabirdə “günc” getmişdir, bunu “gənc” etdik, çünki qafiyə belə tələb edir: gənc, rənc, pənc və sair qafiyələr göstərir ki, Sabir bu sözü “günc” deyil, “gənc” şöklində işlətmişdir.

gənc /III, 75/

Gürgənc / yer adı. III, 75/

pənc /III, 75/

rənc /II, 178/

birənc /III, 75/

şotrənc /III, 75/
süxənsənc /III, 75/
narinc /III, 75/
dərə /II, 11/
mərc /II, 11/ 2 dəfə
xərc /II, 11/ 2 dəfə

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “Ş” DAYAQLI QAFİYƏLƏR

aş/aşmaqdan, II, 17/
aş/həddən aşdı. I, 86/ 2 dəfə
aş / plov. I, 178/ 4 dəfə
baş /I, 179/ 26 dəfə müxtəlif mənə çalarlıqları ilə.
danabaş /I, 87/
qarabaş /I, 206/
ovbaş /I, 179/
bozbaş /I, 120/ 2 dəfə
qızılbaş /I, 204/
birbaş /I, 120/
urusbaş /I, 204/
çaşbaş /I, 204/
yavaş /II, 17/
lavaş /I, 178/
savaş /III, 104/ 2 dəfə
qaş /II, 8/ 2 dəfə
göz-qaş /I, 186/
qaş / Sabirdə “qaç” mənasında. I, 205/
ulğaş /I, 205/
çulğaş /I, 120/ 4 dəfə
daş /I, 230/ 11 dəfə
badaş /I, 86/
yoldaş /I, 186/ 5 dəfə
dam-daş /II, 24/
qarandaş /I, 116/ 2 dəfə
dındaş /I, 120/
qardaş /I, 179/ 2 dəfə
məaş /II, 17/ 3 dəfə
uzaş/uzaqlaşmaqdan. I, 87/
yaş/quru olmayan. I, 120/
yaş/işləri yaşda. I, 87/

yaş/göz yaşı. II, 32/4 dəfə
yaş/ömür. I, 178/8 dəfə
əyyaş /I, 179/
oyaş/oyandılar mənasında. I, 86/
kaş /I, 106/ 3 dəfə
laş/leş mənasında. I, 120/
yavalaş/pisləş. I, 86/
dalaş /II, 17/
qurdalaş /II, 18/
lovğalaş /II, 17/
ucalaş /I, 86/,
ağlaş/ağlaşmaqdan. I, 120/
təlaş /III, 104/ 4 dəfə
dolaş /I, 86/ 3 dəfə
ulaş /I, 86/
bulaş /I, 86/ 2 dəfə
çoxlaş /I, 204/
maş/mülkü, maşı. I, 230/
dırmaş /I, 120/ 4 dəfə
yanaş /II, 24/ 2 dəfə
daraş /III, 107/
təraş /I, 86/
saş/saç mənasında. I, 86/
sataş /I, 86/ 9 dəfə
faş /I, 69/
marfaş /I, 186/
pərkaş /I, 69/
xaşxaş /I, 120/ 2 dəfə
çaş /I, 219/ 5 dəfə
şəmşiri-Müzəffərkeş /I, 224/
iş /I, 159/ 9 dəfə
rəviş /I, 132/
təşviş /II, 177/
diş /I, 224/ 2 dəfə

saziş /I, 159/
niyayış /I, 78/
nümayış /I, 78/
sitayış /I, 78/
gəliş /II, 159/
bişmiş /I, 224/
kişmiş /I, 159/
veriş /III, 114/ 2 dəfə
giriş /II, 159/
yetiş /I, 44/
bitiş /I, 44/
təftiş /II, 177/
xahiş /I, 78/
alış/adət et. /III, 100/ 3 dəfə
çalış /III, 100/ 3 dəfə
danış /II, 159/ 2 dəfə
tanış /I, 207/ 2 dəfə
barış /I, 91/
qarış /I, 91/ 2 dəfə
darış/daraşmaqdan. I, 91/
sarış/məarıflə sarışmaqdan. /I, 91/
qoş/qoşmaqdan. /II, 8/
xoş /I, 194/
dərağuş /III, 130/
bərdüş /I, 227/
guş /III, 131/
dərguş /I, 227/
fəramuş /III, 131/ 2 dəfə
camuş /III, 111/ 2 dəfə
furuş /III, 111/
cuş /I, 227/ 3 dəfə
Siyavəxş/xüsusi ad. III, 125/
Rəxş/xüsusi ad. III, 125/

MÜNDƏRİCAT

ELM FƏDAİSİ 3

ƏKRƏM CƏFƏRİN “MİRZƏ
ƏLƏKBƏR SABİR ŞERİNİN
QAFİYƏ LÜĞƏTİ” ƏSƏRİ 6

I hissə

QAFİYƏ LÜĞƏTİ 8

SABİRİN QAFİYƏ LÜĞƏTİNİN TƏRTİBİNDƏ
METODİK VƏ ORFOQRAFİK MƏSƏLƏLƏR 12

SABİR ŞERİNİN QAFİYƏ LÜĞƏTİ
HAQQINDA BƏZİ İZAHLAR 15

M.Ə.SABİR ŞERİNİN QAFİYƏ LÜĞƏTİ 19

II hissə

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “A”
DAYAQLI QAFİYƏLƏR 21

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “B”
DAYAQLI QAFİYƏLƏR 30

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “Q”
DAYAQLI QAFİYƏLƏR 33

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “Ğ”
DAYAQLI QAFİYƏLƏR 36

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “D”
DAYAQLI QAFİYƏLƏR 37

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “E”
DAYAQLI QAFİYƏLƏR 41

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “Ə”
DAYAQLI QAFİYƏLƏR 42

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “Z”
DAYAQLI QAFİYƏLƏR 47

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “İ”
DAYAQLI QAFİYƏLƏR 50

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “I”
DAYAQLI QAFİYƏLƏR 52

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “Y”
DAYAQLI QAFİYƏLƏR 53

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “K” VƏ
“G” DAYAQLI QAFİYƏLƏR 55

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “L”
DAYAQLI QAFİYƏLƏR 58

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “M”
DAYAQLI QAFİYƏLƏR 65

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “N”
DAYAQLI QAFİYƏLƏR 70

“HOPHOPNAMƏ”DƏ “O”
DAYAQLI QAFİYƏLƏR 85

ƏKRƏM CƏFƏR
MİRZƏ ƏLƏKBƏR
SABİR ŞERİNİN
QAFİYƏ LÜĞƏTİ

KOMPÜTER TƏRTİBATI:

Sahib QƏNİYEV

YIGICI:

Gülüstan ATAKIŞIYEVA

*Bu kitabın nəşrində
göstərdiyi yardıma görə
Sokrat Cəfər xalq şairi
Sabir Rüstəmxanlıya dərin
minnətdarlığını bildirir.*

Çapa imzalanmışdır: 20.12.2005
Formatı 84x108 1/32.
Fiziki ç/v 4,13; ş.ç/v 6,93.
Tirajı 300, Sifariş 175.

QANUN NƏŞRİYYATI

*Baki, AZ 1033,
Ağa Nemətulla küçəsi 44.
Tel: 467-79-56, Faks: 467-88-87
E-mail: ms@azdata.net
Web: qanun-az.com*

1116

C51